

Souhrnná teritoriální informace Jihoafrická republika

Zpracováno a aktualizováno zastupitelským
úřadem ČR v Pretorii ke dni 01.10.2014

Seznam kapitol souhrnné teritoriální informace:

1. Základní informace o teritoriu
2. Vnitropolitická charakteristika
3. Zahraničně-politická orientace
4. Ekonomická charakteristika země
5. Finanční a daňový sektor
6. Zahraniční obchod země
7. Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR
8. Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu
9. Investiční klima
10. Očekávaný vývoj v teritoriu

1. Základní informace o teritoriu

1.1. Oficiální název státu

- Jihoafrická republika (Republic of South Africa)

1.2. Rozloha

- 1 229 090 km²

1.3. Počet obyvatel, hustota na km², podíl ekonomicky činného obyvatelstva

- **Počet obyvatel:** 51,770 mil. (výsledek sčítání lidu z r. 2011, viz leták o jihoafrické populaci [zde](#))
- **Hustota na km²:** 41,4 obyvatel (pol. 2011, odhad)
- **Podíl ekonomicky činného obyvatelstva:** 18,5 mil.

1.4. Průměrný roční přírůstek obyvatelstva a jeho demografické složení

- Dle sčítání lidu z r. 2011 vzrostla populace JAR za dekádu 2001 - 2011 o 7 mil. osob (15,5%)

V JAR žije 25,2 mil. mužů a 26,6 mil. žen. Značná část populace je mladá. Nejsilnější věkové skupiny jsou 20 - 25 let (10,4%), dále 25 - 29 let (9,8%) a 15 - 19 let (9,6%).

Věkové složení v podobě "stromu" nalzenete na str. 10 příloženého .pdf dokumentu "JAR Census 2011 Highlights of key results": [R_Census_2011_Highlights_of_key_results.pdf \(703.9kB\)](#)

1.5. Národnostní složení

Rozlišují se 4 základní etnické skupiny, které zastoupeny následovně:

- původní africké obyvatelstvo, tzv. Black African (především Zulu, Xhoza, Sotho, Ndebele, Swati) - 41 mil.,
- tzv. barevní, míšenci - Coloured 4,6 mil.,
- běloši - 4,586 mil.;
- indicko-asijského původu 1,28 mil,

V procentuálním vyjádření:

- 79 % původní africké obyvatelstvo
- 9 % běloši
- 9 % míšenci (coloured)
- 2,5 % indicko-asijského původu
(zdroj: Statistics South Africa, červenec 2011)

1.6. Náboženské složení

Podle výsledků sčítání lidu z r. 2001 se v JAR hlásilo

- cca 80 % obyvatel k různým křesťanským církvím (katolíci cca 7 %, holandské reformované církve cca 7 %, sionisté 11 %, letniční církve 8 %, jiné apoštolské církve 12 %, anglikáni 4 %, presbyteriáni 1,8 %, luteráni 2,5 %)
- 1,4 % k islámu
- 1,2 % k hinduismu
- 0,2 % k judaismu
- 0,3 % k tradičním africkým kultům
- 15% obyvatel uvedlo "bez vyznání"

Poslední sčítání lidu provedené v r. 2011 se otázkou náboženského vyznání nezabývalo. Podle dat z různých výběrových šetření podíl obyvatel "bez vyznání" v posledních letech mírně vzrostl.

1.7. Úřední jazyk a ostatní nejčastěji používané jazyky

Jihoafrická republika má ve své legislativě zakotveno **11 oficiálních jazyků** (angličtina; afrikánština; isiZulu; isiNdebele; isiXhosa; Sependi; Sesotho; Setswana; siSwati; Tschivenda a Xitsonga).

Přestože angličtina v JAR není nejrozšířenějším rodným jazykem, ale řadí se až na 4. místo (po zulštině, afrikánštině a sesotštině), považuje se všeobecně za základní pro dorozumění.

1.8. Administrativně správní členění země, hlavní město a další velká města

9 provincií (Eastern Cape; Free State; Gauteng; KwaZulu-Natal; Mpumalanga; North West Province; Northern Cape; Limpopo a Western Cape).

Pozn.: V socio-ekonomických charakteristikách i trendech u jednotlivých provincií JAR existují značné rozdíly, jak je patrné např. ze sčítání lidu v r. 2011, jehož výsledky naleznete na stránkách jihoafrického statistického úřadu: http://www.statssa.gov.za/Census2011/Products/Census_2011_Key_results.pdf

Hlavní město: Pretoria (Tshwane) - sídlo prezidenta a vlády (2,2 mil. obyvatel)
Cape Town (Kapské Město) - sídlo Parlamentu JAR
Bloemfontein (Mangaung) - sídlo Nejvyššího soudu

Další významná města: Johannesburg - ekonomické, obchodní a bankovní centrum země; Durban - hlavní obchodní přístav; Port Elizabeth - průmyslové regionální centrum

1.9. Peněžní jednotka a její členění, používání jiných měn

jihoafrický rand (ZAR) - 100 cents (centů)
kurz dne 21.9.2014 byl 13.7247 ZAR/EUR (SARB)
průměrný směnný kurz koruny vůči jihoafrickému randu byl 1,936 Kč/ZAR ve 3. čtvrtletí 2014 (ČNB)

Centrální banka South African Reserve Bank (SARB) uplatňuje vůči rezidentům JAR režim devizové kontroly ([Exchange Control](#)), což v praxi znamená, že veškeré platby směřující od rezidentů JAR k nerezidentům a také nabývání aktiv rezidenty JAR v zahraničí podléhá buď oznamovací povinnosti nebo schválení. Platby za zboží dovezené do JAR zpravidla probíhají naprosto standardním způsobem. Ve vnitrostátním peněžním styku se používá výhradně ZAR.

1.10. Státní svátky, obvyklá pracovní a prodejní doba

Přehled státních svátků

1. ledna	New Year Day	16. června	Youth Day
21. března	Human Rights Day	9. srpna	National Womens Day
Velký pátek	Good Friday	24. září	Heritage Day
Pondělí velikonoční	Family Day	16. prosince	Day of Reconciliation
27. dubna	Freedom Day	25. prosince	Christmas Day
1. května	Workers Day	26. prosince	Day of Goodwill

Pokud státní svátek připadne na neděli, následující pondělí je volným dnem.

Obvyklá pracovní doba je od 8:00 do 16:30 s přestávkou na oběd. Obchody jsou otevřeny většinou od 9:00 do 17:30. Existují obchody s prodlouženou nebo 24-hodinovou pracovní dobou (je jich velmi málo). O víkendu má většina obchodů omezenou otevírací dobu: v sobotu do 15:00 nebo 17:00, v neděli je většinou zavřeno s výjimkou nákupních středisek (malls), kde je dopoledne ještě otevřeno (do 14:00).

Banky jsou otevřeny ve všední dny od 9:00 do 16:00 hod., v sobotu zpravidla do 11:00 hod.

1.11. Místní zvyklosti důležité pro obchodní kontakty

Místní zvyklosti se příliš neliší od evropských standardů.

Je však nutné mít na zřeteli následující skutečnosti:

- Místní bezpečnostní situace není příliš příznivá. Je nutno počítat s vysokou mírou kriminality, zejména v centrech větších měst. Především se nedoporučují neorganizované návštěvy sídliště černošského obyvatelstva, procházky v osamělých místech a v centrech měst v podvečerních a večerních hodinách. Turisté jsou častým cílem násilné trestné činnosti, proto je vhodné na sebe neupozorňovat např. viditelně nošenými kamerami nebo nahlížením do turistických průvodců a map. Případné ztráty lze podstatně snížit tím, že místo hotovosti budou turisté používat při placení úvěrové karty a doklady a letenky budou mít uloženy na bezpečném místě (bezpečnostní schránky v hotelu).
- Veřejná doprava tak, jak ji známe v ČR, v JAR prakticky neexistuje. Ve velkých městech je sice řada autobusových linek (v Pretorii, Johannesburgu), avšak na stanicích nejsou vyvěšeny jízdní řády a cizincům se nedoporučuje tyto autobusy používat. Dálkové autobusy lze bezpečně použít, pokud jsou provozovány renomovanou firmou, např. Greyhound, Intercap a TransLux. Použití příměstské vlakové dopravy je velice nebezpečné. Nedoporučujeme používat běžné vlakové linky. Relativně bezpečné jsou pouze luxusní, velmi drahé vlaky (určené pro turisty) a rovněž se osvědčuje nové vlakové spojení Gautrain mezi Johannesburgem, mezinárodním letištěm O.R.Tambo a Pretorií.
- Při cestách autem se doporučuje držet hlavních cest. Cestovat vždy jen v uzamčeném autě, okna auta spouštět jen max. do poloviny. Nedoporučuje se zastavovat na opuštěných místech. Pro oddech a občerstvení je vhodné využívat čerpacích stanic pohonných hmot, kde můžete být pozitivně překvapeni vybaveností a čistotou. Není bezpečné zastavovat stopařům nebo u auta s poruchou (ta může být fingovaná).
- Nedoporučuje se koupání ve stojatých vodách s ohledem na výskyt bilharzie. Při cestách do Krugerova národního Parku, případně jiných míst na severovýchodě země, je nutno se, zejména v období dešťů (říjen - duben), vybavit účinným doporučeným antimalarikem, které je třeba vždy užívat ve spojení s repelentem. Vzhledem ke značné intenzitě slunečního záření je nezbytné používání opalovacích krémů s vysokým ochranným faktorem (20 a více).
- V JAR je vysoké procento populace nakaženo HIV, pohlavními chorobami a TBC. Doporučujeme zvýšenou opatrnost zejména při styku s krvácivými poraněními.

1.12. Podmínky využívání místní zdravotní péče českými občany a občany EU

Zdravotnictví v JAR je na poměrně vysoké úrovni, je však značný rozdíl mezi státními zdravotnickými zařízeními s bezplatnou nebo velmi levnou péčí a soukromými zdravotnickými zařízeními, kde jsou ceny lékařského ošetření značně vysoké. Dohoda o bezplatné lékařské péči mezi ČR a JAR neexistuje. Z tohoto důvodu doporučujeme českým občanům cestujícím do JAR uzavřít cestovní připojištění na úhradu léčebných výdajů.

1.13. Víza, poplatky, specifické podmínky cestování do teritoria

Dne 26. 5. 2014 vstoupily v účinnost nové prováděcí imigrační předpisy Jihoafrické republiky.

Až na výjimky byla dříve vydávaná povolení (*permits*) nahrazena vízy (*visas*).

Víza:

Krátkodobý pobyt (Visitor's Visa)

Pro občany ČR a držitele všech druhů cestovních dokladů ČR nadále platí bezvízový styk pro pobyt v JAR do 90 dnů za turistickým nebo tranzitním účelem. V případě vycestování do jiné země v této 90denní lhůtě a návratu zpět do JAR, je nově omezena doba pobytu na území JAR datem platnosti původně uděleného krátkodobého pobytu, který byl umožněn při prvním příjezdu do JAR. Pokud tato lhůta již vypršela, bude držitel cestovního pasu umožněn nový vstup do země, avšak maximálně na dobu 7 dní. Další 90denní pobyt v JAR bude poskytnut pouze v případě nového vstupu ze země trvalého pobytu. (Cílem tohoto opatření má být zabránit zneužívání délky pobytu na území JAR, kdy řada návštěvníků pouhým vycestováním do některé z okolních zemí získala nové 90denní bezplatné návštěvnícké vízum).

Překročení délky pobytu

V případě překročení délky pobytu v JAR bude nově dotyčná osoba označena za nežádoucí, a to na dobu jednoho roku v případě překročení pobytu do 30 dnů, anebo až na 5 let, pokud bude pobyt překročen o více než 30 dnů.

Podání žádosti o vízum

Pokud daný typ cesty do JAR vyžaduje vízum, musí být nově žádost o jeho udělení učiněna výhradně osobně na Zastupitelském úřadě JAR, nikoliv v zastoupení jiné osoby.

Podnikatelská víza (Business Visa)

Žadatelé o podnikatelské vízum musí nově doložit, že alespoň 60 % jejich zaměstnanců má občanství JAR, případně trvalý pobyt alespoň po dobu 12 měsíců. Žadatelé zároveň musí předložit doporučující dopis vydaný ministerstvem obchodu a průmyslu (Department of Trade and Industry – DTI). Zatímco doporučující dopis se dříve vztahoval pouze na žadatele v určitých sektorech a investice s nízkým kapitálem, nově se týká všech žádostí.

Pozn.: V daný moment není ještě vyjasněná výše požadovaného minimálního investovaného kapitálu (aktuálně 2,5 mil. ZAR, tj. přibližně 4,7 mil. Kč), ale je pravděpodobné, že dojde k jejímu zvýšení. DTI by navíc mohlo přijít s dalším restriktivním omezením, a to seznamem oborů, které budou pro zahraniční investory zcela zapovězeny. Ministerské doporučení pak má prověřit, zda investiční záměr podnikatelů se zájmem o pobyt v JAR je v souladu s národními zájmy, pomůže vytvořit nová pracovní místa a je ekonomicky udržitelný. Jedná se o jednu z nejkontroverznějšších částí revize imigračního zákona. Ekonomičtí analytici varují, že nová restriktivní opatření budou mít negativní dopad především na nadnárodní společnosti, které by při volbě hlavní pobočky pro řízení svých aktivit v Africe mohly upřednostnit některou z okolních zemí.

Studijní víza (Study Visa)

Nadále nebudou udělována povolení za účelem studia jazykových kurzů v JAR. Studijní povolení lze nově získat pouze za účelem studia na uznané instituci poskytující terciární vzdělávání (např. univerzita). Nově jsou však povolení udělována na dobu maximálně 8 let. Jejich držitel může vykonávat pracovní činnost v rozsahu 20 hodin týdně.

Partnerská víza

Partnerská víza jsou nově udělována v případě, že partnerský vztah mezi osobami opačného nebo stejného pohlaví trvá alespoň dva roky (dříve 5 let), a to na základě ověřeného úředního dokumentu, který tuto skutečnost potvrzuje. Pokud se jedná o vztah uzavřený mezi cizími státními příslušníky mimo území JAR, postačí úřední dokument, který vydala příslušná zahraniční instituce.

Pracovní víza

Pracovní víza v kategorii obecných pracovních povolení a víz pro nedostatkové profese jsou nyní vystavována na dobu 5 let.

Obecná pracovní povolení (General Work Permit)

Nové předpisy zpřísňují udělování obecných pracovních povolení. Vedle povinného uznání kvalifikace ve formě SAQA certifikátu, který žadatel vystaví South African Qualifications Authority (instituce pověřená uznáváním vzdělání a profesních zkušeností), je povinné předložení certifikátu ministerstva práce (Department of Labour). Certifikát pak dokládá, že potenciální zaměstnavatel nenalezl vhodného uchazeče mezi občany JAR nebo držiteli trvalého pobytu v JAR, jejichž kvalifikace odpovídá zkušenostem žadatele o pracovní povolení. *Pozn.: V minulosti trvalo získání tohoto certifikátu i několik měsíců.*

Víza pro nedostatkové profese (Critical Skills Work Visa)

Nad rámec požadavků platných pro udělení obecného pracovního povolení, je vyžadováno i potvrzení kvalifikace žadatele některou z profesních organizací, která byla uznána SAQA. V některých případech je vyžadováno i potvrzení žádosti o registraci v rámci příslušné registrované profesní organizace, případně další požadavky.

Víza pro vnitřní přesun (Intra-company Transfer Visa)

V souladu s mezinárodními standardy jsou nyní tato víza udělována na dobu 4 let. Vízum nelze prodloužit. Žadatel musí být zároveň zaměstnán v zahraniční pobočce alespoň po dobu 6 měsíců.

Korporátní pracovní povolení (Corporate Work Visa)

Podmínky pro tento typ víza nadále vyžadují potvrzení ministerstva práce a ministerstva obchodu a průmyslu a jsou nově udělována na 3 roky (dříve 5 let). Zaměstnanci s tímto vízem si nemohou vízum prodloužit nebo jej převést v rámci jiné kategorie víz. Stejně jako předcházející typ víza, žádost rovněž vyžaduje certifikát SAQA uznávající kvalifikaci a registraci v profesní organizaci.

Kompletní znění změn v příslušných prováděcích předpisech lze nalézt na webu South Africa Government: <http://www.gov.za/documents/download.php?f=213489>

Celní předpisy:

Povolené maximální množství zboží, které si turista může dovézt do JAR pro svou osobní potřebu, je následující:

- 200 ks cigaret
- 20 ks doutníků či cigár
- 250 g tabáku
- 50 ml parfému

- 250 ml toaletní vody
- 2 l vína
- 1 l jiných alkoholických nápojů (vč. piva)

Do Jihoafrické republiky je zakázáno dovážet živé rostliny, rovněž platí zákaz jejich vývozu. Dále je zakázán dovoz masa a masných výrobků. Povolen je dovoz domácích zvířat, je však nutný předchozí souhlas Státní veterinární správy JAR a mezinárodní očkovací průkaz. Platí přísný zákaz vývozu divoce žijících živých zvířat. Podrobněji viz stránky Jihoafrické daňové a celní správy [SARS](#).

Při příletu do JAR z oblastí s výskytem žluté zimnice (řada afrických států) jihoafrické úřady na letišti vyžadují potvrzení, že cestovatel byl očkovan proti žluté zimnici (mezinárodní očkovací průkaz).

Povinná směna valut v JAR není zavedena. Na hraničních přechodech do JAR se nevyžaduje prokazování výše finančních prostředků na dobu pobytu.

Souborové přílohy:

- Víza pro nedostatkové profese – seznam profesí a požadavky
<http://download.czechtrade.cz/odsi.asp?id=98421> (3518.5500000000002kB)

1.14. Oblasti se zvýšeným rizikem pro cizince – vhodnost návštěvy s ohledem na politickou či jinou situaci v zemi

Nebezpečné oblasti z hlediska vnitropolitických nepokojů v JAR neexistují. Mohou se však vyskytnout stávky a protestní demonstrace, doporučuje se proto sledovat při pobytu v zemi aktuální zpravodajství. S ohledem na obecnou kriminalitu se nedoporučuje jezdit či chodit bez doprovodu místních lidí obeznámených s aktuální situací do některých městských čtvrtí a do slumů.

V JAR [existují malarické oblasti](#), zejména na severo-východě země, v provinciích Mpumalanga, Limpopo (vč. populárního Krugerova parku) a KwaZulu-Natal. Před cestou do těchto míst je vhodné poradit se s lékařem-specialistou na cestovní medicínu o vhodné prevenci. Viz také kap. 1.11

1.15. Kontakty na zastupitelské úřady ČR v teritoriu (včetně generálních či honorárních konzulátů) – popis spojení z letiště a z centra města

Adresa ZÚ ČR:

Velvyslanectví České republiky (Embassy of the Czech Republic)

936 Pretorius Street, Arcadia, Pretoria

Poštovní adresa: P.O.Box 13671, Hatfield 0028, Pretoria

Tel: 0027-12-431 2380

Fax: 0027-12-430 2033

E-mail: pretoria@embassy.mzv.cz

Web: www.mzv.cz/pretoria

Velvyslankyně: Ing. Blanka Fajkusová, PhD.

Ekonomický úsek: Ing. Ivana Klímová (tel.: 0027-12-431 2385; e-mail: Commerce_Pretoria@mzv.cz)

Země akreditace: Jihoafrická republika, Namibie, Botswana, Svazijsko, Lesotho, Mauricius, Angola, Demokratická republika Svatého Tomáše a Princova ostrova

ZÚ ČR v Pretorii se nachází cca 55 km od mezinárodního letiště v Johannesburgu (O.R. Tambo). **GPS:** S 25°44,708` ; E 28°13, 566`

1.16. Kontakty na zastoupení ostatních českých institucí (Česká centra, CzechTrade, CzechInvest, CzechTourism)

Zahraniční kancelář CzechTrade v Johannesburgu

Ing. Vladimír Jeništa

e-mail: johannesburg@czechtrade.cz

tel.: +27 (0)790 419 187

<http://www.czechtrade.cz/czechtrade-svet/afrika/jihoafricka-republika/>

Česká centra, CzechInvest a CzechTourism nejsou v JAR zastoupeny.

V ČR působí "Jihoafricko-česká obchodní a průmyslová komora":

Adresa: 5. května 65, 140 21 Praha 4

Tel.: +420 224 219 165

<http://sachamber.cz>

1.17. Praktická telefonní čísla v teritoriu (záchranka, dopravní policie, požárníci, infolinky apod.)

Tísňové volání:

- Tel. č. 10 177 - záchranná služba a hasiči
- Tel. č. 10 111 - policie

Výše uvedená čísla pro tísňová volání jsou celonárodní. Hlavní municipality v JAR mají navíc další lokální čísla.

Mobilní telefon (všichni operátoři JAR)

- Tel. č. 112 - operátor přepojí na policii, záchrannou službu nebo hasiče.

1.18. Internetové informační zdroje

- Ministerstvo obchodu a průmyslu JAR - www.thedti.gov.za
- Regionální investiční a rozvojové agentury (přehled) - <http://www.southafrica.info/business/investing/help/provinceagencies.htm>
- Ekonomické přehledy jednotlivých provincií JAR: Global African Network www.gan.co.za (*doporučujeme jako kvalitní zdroj informací o hlavních sektorech a hráčích na trhu*)
- Obchodní rejstřík JAR vede Companies and Intellectual Property Commission (CIPC, dříve CIPRO) - www.cipc.co.za
- South African Institute of Intellectual Property Law - www.saiipl.org.za

Vybrané podnikatelské komory a organizace:

- Afrikaanse Handelsinstituut - www.ahi.co.za
- South African Chamber of Commerce and Industry - www.sacci.org.za
- Chamber of Commerce and Industry (Johannesburg) - www.jcci.co.za
- Cape Chamber of Commerce and Industry - www.capechamber.co.za
- Durban Regional Chamber of Business - www.durbanchamber.co.za
- TIKZN - Trade and Investment KwaZulu-Natal - www.tikzn.co.za

- The National Association of Automobile Manufacturers of South Africa (NAAMSA) - www.naamsa.co.za

Veletrhy, výstavy, konference:

- konference v JAR - www.saconference.co.za
- seznam výstav (Exhibition Association of South Africa) - www.exsa.co.za
- South African Association for the Conference Industry (SAACI) - www.saaci.co.za
- Kagiso Exhibitions - www.saitex.co.za
- Reed Exhibitions - www.reedexpo.co.za

Právní systém a služby:

- Ministerstvo spravedlnosti a ústavnosti - www.doj.gov.za
- Law Society of South Africa - www.lssa.org.za
- Society of Advocates of South Africa - www.pretoriabar.co.za

Finanční trhy a bankovníctví:

- Ministerstvo financí JAR - www.treasury.gov.za
- South African Reserve Bank (centrální banka) - www.resbank.co.za
- Banking Association South Africa - www.banking.org.za
- Johannesburg Stock Exchange - www.jse.co.za

Média

- [Přehled na stránkách MZV ČR](#)

1.19. Adresy významných institucí

- státní správa (jednotlivá ministerstva) - www.gov.za
- Daňový a celní úřad: South African Revenue Service (SARS) - www.sars.gov.za
- Statistický úřad - www.statsa.gov.za

2. Vnitropolitická charakteristika

2.1. Stručná charakteristika politického systému

Státní správa je třístupňová - centrální vláda, provinční vlády a místní orgány. Parlament se skládá ze dvou komor - Národní shromáždění (podle Ústavy má 350 až 400 poslanců zvolených systémem poměrného zastoupení) a Národní rada provincií (54 stálých představitelů a 36 zvláštních představitelů), která reprezentuje provinční orgány. Volby do Parlamentu se konají každých 5 let, proběhly 22. dubna 2009, termín voleb v r. 2014 byl stanoven na 7. května. Prezidenta volí Parlament. Prezident zároveň stojí v čele vlády, ta se dále skládá z viceprezidenta a ministrů (všichni z řad členů Parlamentu - pouze 2 ministři mohou být mimoparlamentní). Každá provincie má svůj legislativní orgán (podle provincie 30 - 80 členů) a Výkonnou radu složenou z premiéra a řady členů (různý počet).

Hlavní politické strany:

- Africký národní kongres (ANC)
- Demokratická aliance (DA) - největší opoziční strana

Vládu JAR sestavuje pravidelně od roku 1994 (první svobodné volby po konci apartheidu) Africký národní kongres (ANC) v koalici s odborovou ústřednou COSATU a Jihoafrickou komunistickou stranou (SACP). ANC také většinou vládla ve všech 9 provinciích, s výjimkou provincie Západní Kapsko, kde ve volbách v roce 2009 i 2014 zvítězila strana DA. I přes to je současná politická scéna v JAR nadále ovládána ANC.

Další politické strany: Congress of the People (COPE), Strana svobody INKATHA (IFP), Spojené demokratické hnutí (UDM), Africká křesťansko-demokratická strana (ACDP), Svobodná fronta plus (FFP - Vryheidsfront), Panafrický kongres (PAC), Spojená křesťansko-demokratická strana (UCDP), Menšinová fronta (MF), Azanská organizace lidu (Azapo)

Politické události posledních let, které mají dopad na současné uspořádání:

Koncem června 2005 byl tehdejší viceprezident J. Zuma vyšetřován ve věci korupčního skandálu a nahrazen ve funkci pí Mlambo-Ngcuka. Na stranickém kongresu ANC v prosinci 2007 byl J. Zuma zvolen do čela ANC, kdy v této funkci nahradil tehdejšího prezidenta JAR T. Mbekiho. Rozpory mezi prezidentem a stranickým vedením ANC vyvrcholily odstoupením T. Mbekiho. Novým prezidentem JAR byl zvolen Kgalema Motlanthe, jenž dovedl zemi k řádným parlamentním volbám v roce 2009. Ty na celostátní úrovni přesvědčivě vyhrál ANC a novým prezidentem JAR byl poté zvolen J. Zuma.

I v řádných parlamentních volbách v květnu 2014 s převahou zvítězil ANC se ziskem 62,15 % hlasů. Na druhém místě celonárodně skončila Demokratická aliance (DA) s 22,23 % a jako třetí Economic Freedom Fighters (EFF) s 6,35 %. Na provinční úrovni si DA podržela vedoucí pozici v Západním Kapsku, v ostatních provinciích zvítězil ANC.

V květnu 2011 proběhly v JAR **volby do místních zastupitelstev**, které vyhrál ANC s podílem téměř 62 %, (ztráta asi 3 % ve srovnání s volbami v r. 2006). Opoziční DA posílila v porovnání s předchozími volbami o 7 % (celkem 24 %, spíše však na úkor ostatních politických stran než ANC). Ostatní strany dohromady získaly necelých 9 %. Volby proběhly vcelku spořádaně a vyhověly požadavkům na svobodné a spravedlivé hlasování, i když během protestů v době předvolební kampaně přišli dva lidé o život.

Korupční skandály: Prezident Zuma pod tlakem rozhodl o vytvoření vyšetřovací komise, která má posoudit neprůhledné zbrojní zakázky. V říjnu 2011 byli na základě podezření ze zneužívání státních prostředků odvoláni ministr veřejných prací; ministr pro kooperativní správu a tradiční záležitosti; a také policejní prezident. Řada ministrů se ocitá pod palbou kritiky za neoprávněné a neprůhledné cestovní výdaje.

Na přelomu 2011/2012 parlament přijal kontroverzní **zákon na ochranu informací**, který dává vládě rozsáhlou pravomoc, jak neposkytnout informace, které považuje za klasifikované. Všechny opoziční strany vzácně jednotně zákon odmítly. V srpnu 2013 však prezident vrátil zákon do parlamentu k novému projednání.

Politickou scénou v roce 2011 a částečně 2012 hýbala kauza **Julius (Juju) Malema**. Demagogický řečník a do roku 2012 vůdce mládežnické frakce ANC (Youth League) se názorově rozešel s prezidentem Zumou, kterému v roce 2007 výrazně pomohl do funkce prezidenta ANC. Za nevhodná veřejná vystoupení (např. výzva k převratu v Botswaně, rasově zaměřená "hate speech") a podřívání autority vrcholného orgánu ANC. Na jaře 2012 byl z ANC vyloučen. Nadto Malema čelí soudnímu jednání na základě obvinění z praní

špinavých peněz, podvodu a racketeeringu. Jedním z prominentních radikalizujících témat Malemy je znárodnění nerostného bohatství. V r. 2013 Malema založil novou politickou stranu - Economic Freedom Fighters (EFF).

Dne 16. srpna 2012 došlo během protestů doprovázejících stávkou v platinovém dole **Marikana** provozované firmou Lonmin k tragické střelbě, kdy policisté zabili 34 osob a desítky zranili. Jedná se o nejzávažší incident tohoto druhu od konce apartheidu. Protesty a stávky v těžebním sektoru JAR v r. 2012 se promítly i do nižší nabídky a tudíž vzrůstu ceny platiny na světovém trhu. Současně někteří velcí investoři (Anglo American Platinum) oznámili restrukturalizační plány, které by měly vést k výraznému propouštění v sektoru. Stávky v tomto sektoru probíhaly znovu na přelomu 2013/2014.

V červnu 2012 se konala **Čtvrtá programová konference ANC** a v prosinci kongres, na kterém ANC 75 % hlasů potvrdil ve funkci předsedy strany stávajícího prezidenta JAR J. Zumu. Místopředsedou ANC byl zvolen vlivný podnikatel Cyril Ramaphosa, někdejší generální tajemník ANC, který v této funkci vystřídal viceprezidenta JAR K. Motlantheho. U nejvíce sledovaných ekonomických témat vyzněla konference a kongres následovně:

- *Těžební průmysl*: idea znárodnění byla odmítnuta, ale interpretace výsledků červnové konference se ještě lišila podle preferencí jednotlivých frakcí. Explicitněji byla agenda znárodnění v jakékoliv podobě odmítnuta až na prosincovém kongresu, jak později zdůraznila také **ministryně** příslušného resortu v programovém projevu během každoroční konference Mining Indaba. Ve hře zůstaly návrhy na dodatečně nové formy zdanění v tomto sektoru. Během rozpočtového projevu na jaře 2013 však také ministr financí potvrdil, že si vláda uvědomuje potřebu jistoty pro investory v sektoru, který prochází strukturální adaptací.

- *Subvence pro zaměstnání mládeže*: odbory COSATU byly silně proti této politice, s argumentem, že je potřeba zachovat mezigenerační solidaritu. Subvence se nicméně objevila již v daňovém plánu na období 2013/14, předloženém ministrem financí v březnu 2013.

- *Redistribuce půdy*: jednoznačná shoda na odmítnutí dosavadního principu „willing buyer-willing seller“ ve prospěch vynucené redistribuce půdy v případech, kdy byla půda původně zabrána nelegálně. Takový postup čl. 25 ústavy umožňuje za kompenzaci, jejíž výši by v případě nedohody stanovil soud.

2.2. Hlava státu (jméno, kompetence)

Prezident **Jacob Zuma**, nar. 12. dubna 1942, ve funkci od 6. května 2009, znovu zvolen v r. 2014. Prezident je v JAR hlavou moci výkonné. Ve výkonu funkce jej podporuje prezidentský úřad - [Presidency](#).

Předchůdci ve funkci: Thabo Mbeki (od 16. června 1999), Kgalema Motlanthe (od 25. září 2008)

2.3. Složení vlády

Jména ministrů nového vládního kabinetu oznámil prezident Zuma 25. 5. 2014. S výjimkou některých přesunů, které se týkají i klíčových resortů (např. finance, energetika, těžební průmysl, nerostné zdroje) nedošlo k zásadním změnám.

Viceprezidentem byl jmenován Cyril Ramaphosa, jeden z nejbohatších byznysmenů JAR s portfoliem mj. v místním těžebním sektoru.

Ve funkcích zůstali ministryně zahraničí Maite Nkoana-Mashabane, ministr obchodu a průmyslu Rob Davies a ministryně obrany Mosiviwe Mapisa-Nqakula.

Na post ministra vnitra se přesunul dosavadní ministr státních podniků Malusi Gigaba, ministryně Naledi Pandor se vrátila zpět na ministerstvo vědy a techniky.

Ekonomičtí analytici s jistou opatrností přivítali jmenování nového ministra financí Nhlanhla Nene, který v rámci resortu doposud zastával funkci náměstka, a to ve smyslu zachování kontinuity a jeho zkušeností s agendou ministerstva. Bývalý ministr financí, Pravin Gordhan, se přesouvá na problematiku ministerstva Cooperative Governance and Traditional Affairs. Na novém postu ho čeká náročný úkol zlepšit poskytování služeb státu (service delivery). V tomto bude mít podporu i nově vytvořeného

ministerstva vodního a odpadového hospodářství, které povede bývalá premiérka provincie Gauteng, Nomvula Mokonyane.

Národní plánovací komise a ministerstvo evaluace byly sloučeny do jednoho resortu, v jehož čele bude stát Jeff Radebe (bývalý ministr spravedlnosti).

Ekonomický cluster posílí i vytvořením nového ministerstva pro rozvoj malého podnikání, které vede dosavadní Zumova zahraničněpolitická poradkyně Lindiwe Zulu.

Dosavadní ministryně zemědělství Tina Joemat-Pettersson byla jmenována na post ministryně energetiky.

V úřadu prezidenta vznikne také samostatné ministerstvo pro záležitosti žen, které převezme část kompetencí zrušeného ministerstva pro ženy, děti a postižené, přičemž zbytek se sloučí s ministerstvem pro sociální rozvoj.

Personální obměny ve vládě jsou v JAR relativně časté. Aktuální seznam ministrů jihoafrické vlády s jejich portfolii naleznete na oficiálním vládním portále www.gov.za

3. Zahraničně-politická orientace

3.1. Členství v mezinárodních organizacích a regionálních uskupeních

- OSN a její agentury (UNCTAD, UNESCO aj.) JAR byla 2x zvolena za nestálého člena Rady bezpečnosti OSN (v letech 2007-2008 a 2011-2012)
- Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD)
- Mezinárodní měnový fond (IMF)
- Britské společenství národů (Commonwealth)
- Světová obchodní organizace (WTO) - zakládající člen
- Světová celní organizace (WCO)
- Hnutí nezúčastněných zemí (NAM)
- Africká unie (AU). Současná předsedkyně Komise AU Dlamini-Zuma pochází z JAR.
- Africká rozvojová banka (ADB)
- Nové partnerství pro africký rozvoj (NEPAD)
- Jihoafrická celní unie (SACU) - JAR, Namibie, Botswana, Lesotho a Svazijsko
- Společná měnová oblast (CMU) - mezi členy SACU s výjimkou Botswany
- Jihoafrické rozvojové společenství (SADC)
- Asociace pro regionální spolupráci zemí lemujících Indický oceán (IOR-ARC)
- G77 (od r. 2006)
- G20
- BRICS - od r. 2011 (dříve BRIC - Brazílie, Rusko, Indie a Čína). Koncem března 2013 JAR poprvé hostila summit BRICS v [Durbanu](#).

3.2. Účast země na mnohostranných smlouvách a dohodách

- Marakešská dohoda o založení WTO z 15. 4. 1994 a další dohody v rámci WTO
- Dohoda o SACU z 21. 10. 2002 (JAR, Botswana, Lesotho, Svazijsko a Namibie)
- Mnohostranná měnová dohoda z 6.2.1992 (JAR, Lesotho, Svazijsko a Namibie) - smluvní úprava vztahů v rámci Společné měnové oblasti CMU
- Smlouva o založení SADC - JAR přistoupila v srpnu 1994
- SADC obchodní protokol z 9. 9. 1996 - předpokládá sjednání Dohody o volném obchodu
- Dohoda o volném obchodu (v rámci SADC) - vstoupila v platnost 1. 9. 2000 (pouze 11 členských zemí SADC - Botswana, Lesotho, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namibie, JAR, Svazijsko, Tanzanie, Zambie a Zimbabwe, neúčastní se Angola, Konžská demokratická republika a Seychely).
- Dohoda z Cotonou mezi EU a zeměmi ACP (Afrika, Karibská a Pacifická oblast) z 23. 6. 2000 ve znění pozdějších revizí (2005, 2010). Pozn.: JAR je smluvní stranou s výhradami, neúčastní se rozhodovacího procesu, netýkají se jí ustanovení o ekonomické a obchodní spolupráci (ty jsou pokryty dohodou TDCA mezi EU a JAR). Může se účastnit jednání společných institucí zřízených podle Dohody z Cotonou a jihoafrické firmy se mohou podílet na dodávkách financovaných z Evropského rozvojového fondu.
- v červenci 2014 ukončena jednání mezi EU a skupinou členských zemí SADC vč. JAR o Dohodě o hospodářském partnerství (EPA SADC - zatím nevstoupila v platnost)
- Dohoda o obchodu, rozvoji a spolupráci mezi EU a JAR (TDCA) - zakládající strategické partnerství mezi EU a JAR, více viz kap 6.2
- Konvence o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy fauny a flory (CITES)
- Dohoda o Mnohostranné investiční garanční agentuře (MIGA) - v rámci MMF

3.3. Přehled bilaterálních smluv s ČR (včetně data vstupu) – mimo smluv dle kap.7.1.

- Ujednání o zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatických a služebních pasů (podepsáno 29. 10. 1991, vstoupilo v platnost 1.12.1991)
- Smlouva o spolupráci mezi ministerstvy obrany ČR a JAR (mezirezortní dohoda podepsána v roce 1999 a platná od data podpisu)
- Dohoda mezi vládou České republiky zastoupenou Ministerstvem obrany a vládou Jihoafrické republiky zastoupenou Ministerstvem obrany o ochraně vojenských utajovaných skutečností (2003)

Smlouvy v ekonomické a obchodní oblasti jsou uvedeny v kapitole 7.1.

Podrobněji o česko-jihoafrické smluvní základně viz stránky MZV ČR: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/jihoafricka_republika/smlouvy/index.html

Databáze mezinárodních smluv JAR je dostupná na webových stránkách jihoafrického ministerstva zahraničních věcí (dirco) - odkazy níže uvádíme pro srovnání a snazší orientaci, ale upozorňujeme, že za přesnost a aktuálnost tam uvedených informací odpovídá jihoafrická strana:

<http://www.dfa.gov.za/chiefstatelawadvice/treatysection.html>

Bilaterální dohody s ČR: <http://196.14.41.167/dbtw-wpd/exec/dbtwpub.dll>

4. Ekonomická charakteristika země

JAR je ekonomicky nejvýznamnější zemí Afriky, ačkoliv na tvorbě celosvětového HDP se podílí pouze cca 0,5 %. Význam jihoafrické ekonomiky v rámci afrického kontinentu je zřejmý z následujících dat: na JAR připadá cca 25 % kontinentálního HDP, 40 % průmyslové produkce, 50 % produkce elektřiny a 20 % afrického exportu, přestože zaujímá jen 4 % plochy a představuje 6 % populace kontinentu. Ačkoliv "konkurence" (zejména nejlidnatější země Afriky Nigérie s nejvyšším HDP na kontinentu [podle údajů z dubna 2014](#), ale i další africké země) dosahuje v posledních letech o hodně rychlejšího tempa růstu HDP než JAR, Jihoafrická republika si zatím stále udržuje pozici lídra. Ekonomický růst v JAR má kvantifikovatelný vliv na růst v ostatních afrických zemích, ekonomická váha JAR se projevuje v obchodu, investicích, transferu technologií aj. Rozsahem infrastruktury (železnice, silnice, přístavy a letiště) se JAR výrazně odlišuje od afrického průměru. Velmi významnou roli hraje i silný finanční a bankovní sektor. Johannesburgská burza cenných papírů (JSE) patří mezi 20 největších burz na světě.

Mezi významné jihoafrické investory do okolních afrických zemí patří např. státem vlastněná investiční společnost Industrial Development Corporation (IDC), energetický koncern Eskom, výrobce vojenské a letecké techniky Denel, velké soukromé firmy v těžebním oboru De Beers/AngloAmerican a obchodní řetězce (např. Shoprite-Checkers, Pick n' Pay aj.)

Vnitřně je pro ekonomiku JAR do značné míry charakteristická dualita mezi "tržní" a "druhou" částí. Pro nezaměstnané venkovské černošské obyvatelstvo, žijící na hranici bída, jsou jediným příjmem převody od rodinných příslušníků, případně granty vládních i nevládních institucí. „Druhou ekonomiku“ vláda považuje za dědictví kolonialismu a apartheidu k jeho překonání byla formulována již řada iniciativ, např. **AsgiSA („Accelerated and Shared Growth Initiative for South Africa“ .)** Jednou z hlavních překážek zdravého rozvoje jsou nedostatečné výsledky jihoafrického školství, a to i přes relativně vysoké výdaje na školství, a nízká kvalifikace pracovní síly, především ve "druhé" ekonomice. Byl vytvořen fond rozvoje dovedností, do kterého zaměstnavatelé povinně přispívají 1% z celkových mzdových nákladů.

Vládní ekonomická politika JAR si jako jednu z klíčových priorit klade za cíl zvýšení hospodářského uplatnění tzv. „historicky znevýhodněných obyvatel“. V rámci tzv. **Broad-Based Black Economic Empowerment (B-BBEE)** jsou na soukromý sektor v JAR kladeny konkrétní požadavky, zejména, ale nikoliv výlučně, pokud se firmy uchází o státní zakázky. Existují B-BBEE kodexy pro jednotlivé sektory. Byly ustaveny tzv. Verifikační agentury, které vydávají potřebné Certifikáty. Původní koncept této politiky je postupně dopracováván a rozšiřován, zákon z r. 2003 byl novelizován a mj. nově zavádí trestní zodpovědnost za podvodné vykazování plnění požadavků B-BBEE, tzv. fronting. Podrobné informace o politice [B-BBEE](#) lze získat na stránkách ministerstva obchodu a průmyslu JAR. Sektorové kodexy mají být uvedeny do souladu s novelou a začít platit od dubna 2015.

V závěru r. 2011 byl slavnostně představen strategický dokument, tzv. **Národní rozvojový plán: Vize do r. 2030**, viz www.npconline.co.za

Obsahuje 3 logicky navazující části: vizi, diagnostiku a akční plán. Celkem 430 stran textu je členěno do 15 kapitol, pokrývajících rozsáhlý katalog témat: demografický vývoj, zajištění sociální ochrany obyvatel (vč. např. návrhu na ustanovení sociálního minima ve výši 418 randů, tj. cca 1000 Kč, přičemž příjmy 39 % obyvatel JAR této úrovně nedosahují, což se má do r. 2030 změnit), dále zkvalitnění zdravotnictví a vzdělávání, zlepšení bezpečnostní situace, inkluzivní rozvoj venkova, potírání korupce, budování efektivních státních institucí a společenská transformace (nation building a stmelování společnosti). Ekonomický rozvoj JAR je spojován zejména s růstem zaměstnanosti a revitalizací infrastruktury. Národní rozvojový plán je postupně "přetavován" do konkrétních ustanovení v právních předpisech a vládní politice v jednotlivých oblastech, přestože zdaleka nelze mluvit o úplné implementaci všech doporučení.

4.1. Zhodnocení hospodářského vývoje za minulý rok, předpověď dalšího vývoje

Světová finanční a hospodářská krize v r. 2008 zasáhla JAR prostřednictvím náhlého poklesu zahraniční poptávky. Bankovní sektor přestál otřesy velmi dobře. Navzdory ambiciózním veřejným investicím, které byly schváleny již před krizí (v souvislosti s přípravou MS ve fotbale, do dopravy a do energetiky) se tehdy vývoj zvrátil z růstu HDP o 5,5% v roce 2007 na pokles o -1,7% v roce 2009, přičemž rozpočtový deficit dosáhl 6,8% HDP. V roce 2010 se ekonomika JAR k růstu HDP opět vrátila.

Ekonomický vývoj JAR po r. 2011 je charakterizován růstem HDP ve výši cca 1 - 3 %, který nedosahuje své dlouhodobé předkrizové úrovně a neumožňuje dostatečnou tvorbu pracovních míst, takže nezaměstnanost zůstává na stabilně vysoké úrovni.

Makroekonomické ukazatele jihoafrické ekonomiky v r. 2014 jsou přiměřeně zdravé a stabilní, ale deficit na běžném účtu platební bilance a současný fiskální deficit poukazují na strukturální problémy. V průběhu roku 2013 došlo k výraznému oslabení jihoafrické měny randu (ZAR) - o cca 20 % vůči dolaru. Poptávka po jihoafrických obligacích v roce 2013 poklesla o 73 %. Kumulativní deficit obchodní bilance JAR dosáhl v listopadu 2013 cca 155 mld ZAR. V komoditní struktuře zahraničního obchodu převládá vývoz surovin a dovoz spotřebního zboží.

V roce 2014 se původně očekávalo zrychlení tempa ekonomického růstu na 2,8 % HDP, na podzim 2014 však prognóza centrální banky JAR počítá pouze s 1,5 % růstu za rok 2014. Snížení odhadu jde na vrub především stávkám v 1. pololetí. Deficit běžného účtu platební bilance JAR dosahuje v září 6,2 % HDP.

Inflace v JAR v posledních letech opakovaně mírně překračuje 6%, což je horní hranice cílového intervalu centrální banky (3 - 6 %). Energetický regulátor NERSA v r. 2013 povolil státnímu koncernu Eskom zvýšení cen v následujících 5 letech o 8% ročně oproti 16 %, které žádal Eskom. Rostou i ceny pohonných hmot. Prognóza inflace na r. 2014 je spíše vyšší vlivem očekávaného promítnutí citelného znehodnocení jihoafrického randu do cen pro spotřebitele. Centrální banka v prvním pololetí 2014 dvakrát přistoupila ke zvýšení úrokové míry o 0,5 a poté o 0,25 procentního bodu na 5,75 %.

4.2. Základní makroekonomické ukazatele za posledních 5 let (HDP/obyv., vývoj objemu HDP, podíl odvětví na tvorbě HDP, míra inflace, míra nezaměstnanosti)

Základní makroekonomické ukazatele za posledních 5 let

Ukazatel	MJ	2009	2010	2011	2012	2013
HDP v běžných cenách	mld USD, PPPs	505	527	555	579	..
HDP na obyvatele	USD, PPP	10217	10540	10920	11302	11525
růst HDP	%	-1,7	2,8	3,1	2,5	2,0
míra inflace	%	7,2	4,1	5	5,6	5,8
míra nezaměstnanosti	%	23,9	24,9	24,5	<u>25,1</u>	26,0
průměrný kurz	ZAR/USD	8,47	7,32	7,26	7,80	8,21
parita kupní síly (PPPs)	ZAR/USD	4,75	4,99	5,34	5,57	5,763

Zdroje: OECD Country Statistical Profiles: Key Tables 2013; MMF databáze WEO 10/2013 vč. odhadů

Nominální HDP JAR podle jihoafrického statistického úřadu ve 3. čtvrtletí 2014 představoval 963 mld. ZAR v běžných cenách.

V r. 2014 centrální banka JAR po několika letech klidového stavu dvakrát přistoupila ke zvýšení úrokové míry, nejprve o 0,5 a poté o 0,25 procentního bodu z 5% na 5,75% (repo) a z 8,5% na 9,25% (prime). Podle centrální banky JAR byl průměrný směnný kurs jihoafrické měny k EUR 10,553 ZAR/EUR v r. 2012 a 12,82 ZAR/EUR v r. 2013.

Podíl sektorů na HDP uvádějí jihoafrické statistiky jako podíl přidané hodnoty příslušného odvětví na celkové přidané hodnotě. Jako základní členění sektorů se v ekonomických statistikách a analytických studiích používá rozlišení na primární (zemědělství, lesnictví a rybolov, důlní a povrchová těžba - těžební průmysl), sekundární (zpracovatelský průmysl, energetika a stavebnictví) a terciální sektor (obchod a stravování, doprava a telekomunikace, bankovní a finanční služby, osobní služby a státní správa).

Podíl sektorů na tvorbě HDP

Podíl odvětví na tvorbě HDP	2007	2008	2009	2010	2011	2013
zemědělství, lesnictví a rybolov	3,7	2,2	1,9	2,2	2,2	2,3
těžební průmysl	5,1	5,4	5,1	7,1	8,8	7,7
zpracovatelský průmysl	17,2	16,0	16,0	16,3	12,1	13
energetika a vodohospodářství	2,5	3,4	2,2	2,3	2,6	2,4
stavebnictví	2,5	4,1	1,8	1,4	4,1	3,4
obchod, stravování a ubytování	14	14,3	14,4	14,6	13,0	13,7
doprava a komunikace	9,7	10,4	10,5	10,5	7,4	8,4
bankovní a finanční služby, realitní sektor a podnikatelské služby	25	20,1	20,8	21,1	19,1	19,4
vládní služby	16	14,8	15,1	15,1	14,6	15,1
osobní služby	4,3	10,4	12,2	9,7	6,2	5,4
čisté daně (danové příjmy vlády po odečtení výdajů na dotace)					9,9	9,4
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroje: SARB Quarterly Bulletin, Stats SA 2010; 2011; 2014 (tisková zpráva P0441)

4.3. Průmysl – struktura, tempo růstu, nosné obory

Zpracovatelský průmysl je významným odvětvím jihoafrické ekonomiky s dlouholetou tradicí, přičemž je značně diverzifikovaný. Většina výroby je soustředěna ve 4 oblastech - Gauteng (Johannesburg, Pretoria, Witwatersrand, Vaal), Kapské Město (spolu s Paarlem a Stellenboschem), Durban a okolí (Pietermaritzburg, Pinetown) a Port Elizabeth. Nejvýznamnějšími subsektory jsou průmysl ocele a zpracování kovů (ArcelorMittal SA - bývalá firma ISCOR a COLUMBUS Stainless, jejímž většinovým vlastníkem je španělská Acerinox), dále průmysl chemický a petrochemický (SASOL, AECI, Dow Sentrachem) a také průmysl zpracování potravin. V posledních letech roste význam informačních a telekomunikačních technologií, farmaceutického, dřevozpracujícího a papírenského průmyslu a naopak stagnuje či se propadá textilní, oděvní, kožedělný a obuvnický průmysl v konkurenci levného zboží dováženého z Číny a dalších asijských zemí.

Automobilový průmysl vyrábí nejen pro tuzemský trh, ale především na vývoz. K rozvoji automobilového průmyslu do značné míry přispěl proexportní program MIDP (Motor Industry Development Programme), který byl zaveden v roce 1995 a později transformován na APDP (Automotive Production and Development Programme). Možnost bezcelního dovozu automobilových součástek a komponentů v hodnotě odpovídající objemu vývozu montovaných automobilů nebo náhradních dílů stimulovala příliv zahraničních investic do země a přilákala do JAR řadu renomovaných světových výrobců automobilů (Daimler-Chrysler, BMW, Fiat, VW, Toyota, Nissan, Iveco). Ti ze svých jihoafrických závodů vyvážejí do afrických zemí, do ostatních zemí s pravostranným řízením (jihovýchodní Asie,

Austrálie) a do USD (především BMW). Aktuální data o vývoji prodeje a další statistiky publikuje Národní asociace automobilových výrobců JAR (National Association of Automobile Manufacturers of SA - [NAAMSA](#))

Příloha - [Automotive Export Manual 2014 \(JAR\)](#)

Vzhledem k obrovskému nerostnému bohatství je tradičním a významným odvětvím ekonomiky JAR její **těžební průmysl**. Hlavní naleziště jsou v oblasti náhorní plošiny provincií Gauteng, Mpumalanga, Free State, North West a Limpopo. JAR má největší světové zásoby zlata (35 %), manganu (80 %), platiny (56 %), vanadu (45 %), hliníkových silikátů (37 %). Současně má významná naleziště dalších minerálů a také uhlí, jehož je JAR 5. největším producentem a 3. největším vývozcem na světě. V roce 1985 byla na jihu země objevena naleziště zemního plynu a v roce 1996 postavena a uvedena do provozu první plovoucí plošina na těžbu ropy v zátocě Mossel Bay v provincii Západní Kapsko. JAR je prominentním hráčem v oblasti výroby syntetických pohonných hmot z uhlí a zemního plynu, který se do JAR za tímto účelem také dováží z Mozambiku.

V roce 2012 stávky a protesty zejména v platinových a zlatých dolech způsobily přerušování těžby, které sektor celkem stálo cca 15,3 mld. ZAR. „Příspěvek těžebního sektoru k růstu HDP“ JAR v roce 2012 proto představuje zápornou hodnotu - 0,2 %. Stávky těžebního sektoru neopustily ani v r. 2013 a začátkem r. 2014. Ministr financí JAR při představení rozpočtu na období 2013/2014 reflektoval, že těžební sektor prochází strukturální adaptací a ze strany vlády potřebuje taková opatření, která přispějí k jeho investiční atraktivnosti. I kongres vládní strany ANC v prosinci 2012 dospěl k závěru, že předchozí rétorika některých politiků o možném znárodnění nerostného bohatství není vhodná. Začátkem roku 2014 však byla schválena novela zákona o nerostném bohatství, tzv. Mineral and Petroleum Resources Development Act (MPRDA), která obsahuje několik ustanovení, jež jsou u těžebního sektoru nepopulární.

4.4. Stavebnictví

Po několika letech příznivého vývoje po dobu přípravy JAR na uspořádání mistrovství světa ve fotbale muselo stavebnictví v JAR čelit problému nadbytečných kapacit. V důsledku recese pak dosti masivně propouštělo (54 tis. míst v r. 2010). Naděje na zlepšení ukazatelů odvětví jsou spojovány zejména s plány vlády JAR na rozsáhlé investice do infrastruktury a pokračování výstavby nízkonákladového sociálního bydlení.

Významné firmy v sektoru: Murray and Roberts, Stefanutti Stocks, Grinaker-LTA, Group 5, Rainbow Construction, Basil Read a Vela VKE.

Pro podrobnější informace doporučujeme navštívit stránky oborové [asociace](#) Masters Builders a [CESA](#)

4.5. Zemědělství – vývoj, struktura

Zemědělství hraje v ekonomice JAR významnou roli. Lze rozlišit dva subsektory - (i) vyspělé komerční farmářství, a naproti tomu (ii) subsistenční rodinná hospodářství.

JAR je významným vývozcem řady zemědělských produktů (ovoce, zelenina, maso, kukuřice, víno). Pro zemědělské účely se využívá 80 % půdního fondu, z čehož je 15 % orná půda a zbytek pastviny. Vzhledem k rozloze pokrývající několik klimatických pásem se v JAR pěstují jak plodiny tropického, tak subtropického i mírného pásma. Významné plodiny jsou obilniny (zvláště kukuřice), slunečnice, vinná réva, ovoce, zelenina, cukrová třtina, citrusové plody, banány, ananas atd. Z živočišné výroby především drůbež, vejce, hovězí, veprůvé a skopové maso a také pštroší maso (80 % světové produkce) a další produkty ze pštrošů (kůže, peří a vejce) a v neposlední řadě vlna.

JAR patří k významným producentům geneticky modifikované bavlny (92%), soji (75%) a žluté kukuřice (50%).

V lednu 2002 byly podepsány Dohody o víně a lihovinách s EU, které jsou součástí Dohody o obchodu, rozvoji a spolupráci a které upravují jednak odstraňování značení výrobků vyráběných v JAR názvy portské (port), sherry, grappa a ouzo a jednak zvýšení bezcelní kvóty na dovoz jihoafrických vín do

EU. Součástí Dohody o hospodářském partnerství (EPA) se skupinou zemí SADC vč. JAR, jejíž vyjednávání bylo završeno v červenci 2014 a jejíž podpis se připravuje, je i vzájemná ochrana označení zeměpisného původu (GI), která se v případě JAR bude týkat např. vína a čaje rooibos.

Začátkem roku 2013 byla po stávce zaměstnanců farem v Západním Kapsku zvýšena minimální mzda o více než 50%, což bude mít s velkou pravděpodobností dopad na zaměstnanost v sektoru a větší mechanizaci.

Pozemková reforma z roku 1994, v rámci které mělo být do roku 2014 po vykoupení na základě principu dobrovolnosti "willing seller-willing buyer" 30 % hospodářské půdy převedeno do rukou černých farmářů, ztroskotala. Ke konci roku 2009 bylo převedeno pouze 6 % půdy, většina tohoto fondu však nebyla obdělávána. Začátkem r. 2014 byla schválena novela zákona o restituci půdy. Novela prodlužuje lhůtu pro předložení nároků do r. 2019 a otevírá prostor pro žádosti těch, kteří o půdu přišli před r. 1913.

Lesní hospodářství nehraje vzhledem ke klimatickým a půdním podmínkám příliš významnou roli. Pro nedostatek přírodních lesů se pěstují umělé lesní porosty, především jehličnany, eukalypty a akácie. 90 % produkce zůstává na domácím trhu a 10 % se vyváží, a to hlavně ve formě výrobků s vyšší přidanou hodnotou (papír, nábytek). Část produkovaného dřeva je určena pro spalování v domácnostech. Lesy jsou jak v soukromém vlastnictví (firma MONDI - 25 %, firma SAPPI - největší papírenský podnik - 19 %), tak ve státním vlastnictví (podnik SAFCOL - South African Forestry Company Limited). Část lesů v KwaZulu-Natal, Východním Kapsku a v provinciích Mpumalanga a Limpopo byla privatizována ve prospěch firem vzniklých v rámci projektů B-BBEE.

Rybolov JAR se podílí na světové produkci cca 1 % a jeho střediskem je západní pobřeží, především Západní Kapsko (cca 90 % úlovků). Všechny druhy rybolovu (hlubinný, komerční i sportovní) podléhají udělování licencí a kvót Ministerstvem zemědělství, lesnictví a rybolovu. Ve výsostných vodách JAR (3000 km dlouhé, 200 km široké) je vyhlášené moratorium na lov velryb a bílých žraloků. Významné firmy působící v sektoru jsou např. Viking Fishing, Oceana, Premier Fishing. Oborová asociace se jmenuje Fish SA.

Podrobnější informace o jihoafrickém zemědělském a potravinářském sektoru naleznete [v příloženém souboru](#).

Vybraná opatření ze strany JAR, která mají dopad na vývoz některých potravin a zemědělských produktů do JAR, naleznete [v příloženém souboru](#).

4.6. Služby

Sektor služeb je velmi silný, především bankovní a finanční služby, které jsou nejvýznamnějším sektorem JAR, co se týče podílu na HDP, který v současné době neustále roste. Dále jsou tradičně silné vládní služby a také obchod, stravování a ubytování (cestovní ruch).

Finanční sektor je rozvinutý na srovnatelné úrovni se světovým standardem těchto služeb (blíže viz. 5. kapitola).

Cestovní ruch byl do jisté míry ovlivněn zvýšenou kriminalitou v JAR, avšak je snaha jak vládních institucí, tak i soukromopodnikatelských organizací v této oblasti zlepšit image JAR a postupně více atraktivovat JAR pro příliv zahraničních turistů, kteří se v současné době soustřeďují převážně na oblast Kapského Města a okolí, národní parky (především Krugerův) a také na východní pobřeží (Durban, Port Elizabeth). V posledních letech počet turistů přijíždějících do JAR kolísá.

4.7. Infrastruktura (doprava, telekomunikace, energetika – z toho jaderná)

Ačkoliv JAR disponuje kvalitní infrastrukturou, její postupné zastarávání a neadekvátnost budoucím potřebám představuje vážnou výzvu. Vláda JAR plánuje v této souvislosti rozsáhlé výdaje. Příprava

konkrétních projektů je však často velmi náročná a dlouhotrvající. Jedním z posledních počínů ve snaze zlepšit tuto situaci bylo ustavení koordinační [komise pro infrastrukturu](#) na prezidentské úrovni. Plánované výdaje vlády JAR na infrastrukturní projekty v období 2013-2015 dosahují 827 mld. ZAR (cca 2 bilióny Kč). V uplynulém tříletém období bylo z naplánovaných 846 mld. ZAR skutečně čerpáno 642 mld. ZAR. Podle analytiků byly cíle vlády JAR v této oblasti vždy nadsazené a státní instituce potřebují čas k tomu, aby vyvinuly kapacitu k realizaci rozsáhlých projektů. Podle mluvčího jihoafrické asociace stavebních inženýrů soukromý sektor JAR sice má potřebné know-how, ale postrádá jasnost ohledně implementace plánů a uvítal by přímý dialog s vládou.

Z částky 827 mld. ZAR vyčleněné na nadcházející 3 roky je 430 mld. ZAR souhrnně určeno na školy, nemocnice a kliniky, [přehrady](#), vodovodní a elektrické distribuční sítě, odpadové hospodářství, výstavbu nových soudních síní a detenčních zařízení a na zlepšení dopravní dostupnosti (autobusových a železničních spojení i silnic).

Obce v JAR mají na zajištění služeb obyvatelstvu za nadcházející tříleté období celkem vynaložit 277,7 mld. ZAR. Případný výpadek ve výběru daní na místní úrovni bude možné suplovat z nově ustaveného centrálního dotačního fondu použitelného na vodohospodářskou infrastrukturu, veřejnou dopravu a další vybrané projekty. Pro celkový obrázek je důležitý údaj, že téměř 60 % domácností JAR spadá do kategorie s měsíčními příjmy nižšími než 2 300 ZAR a má tak nárok na základní municipální služby v hodnotě 275 ZAR měsíčně zdarma.

Energetika

Energetický mix JAR z větší části spoléhá na uhlí (nyní cca 72 %, v nepříliš vzdálené minulosti až 85-90%) vzhledem k přítomnosti bohatých zásob kvalitní suroviny pro výrobu elektřiny i syntetických pohonných hmot. Odhaduje se, že zásoby uhlí JAR teoreticky vystačí na více než 150 let, jakkoliv přechodně (2013) se hovoří o problémech, které má státní energetický gigant Eskom se smluvním zajištěním dostatečných dodávek pro své stávající a plánované projekty. JAR je nicméně 5. největším světovým producentem a třetím největším vývozcem uhlí na světě. Zároveň je v této souvislosti významným emitentem CO₂. Dalšími součástmi energetického mixu JAR jsou ropa, která se dováží z Íránu (pozn.: na základě dat do zavedení sankcí 2012), Saudské Arábie a Nigérie, dále jádro, zemní plyn a také obnovitelné zdroje. Zemní plyn se v JAR jednak těží, jednak dováží (z Mozambiku, který zásobuje především závod na výrobu kapalných paliv ze zemního plynu firmy PetroSA). U jižního a západního pobřeží JAR existují i ropná naleziště.

Státní firma [Eskom](#) vyrábí 95 % elektrické energie JAR a zbytek vyrábějí pro vlastní potřebu velké firmy. Značné množství elektřiny Eskom vyváží do Botswany, Lesotha, Mozambiku, Namibie, Svazijska a Zimbabwe. Současně tato firma vlastní a provozuje rozvodný systém v zemi. Kromě tepelných elektráren se v JAR nachází jediná jaderná elektrárna v Koebergu a dále plynové elektrárny (v r. 2013 uvedena do provozu plynová elektrárna firmy Sasol v [Sasolburg](#) s kapacitou 140 MW) a konvenční i přečerpávací vodní elektrárny. Z "portfolia" Eskom se v současné době (2013) v pokročilé fázi výstavby nacházejí další dvě tepelné elektrárny (Medupi a Kusile) a jedna hydroelektrárna ([Ingula](#)). V srpnu 2013 vláda JAR přijala zatím blíže nespecifikované rozhodnutí o vybudování další tepelné elektrárny s pracovním názvem "[Coal 3](#)".

V oblasti jádra je JAR nejvyspělejší africkou zemí s dlouholetými zkušenostmi s vývojem a výrobou vlastních nukleárních zařízení. Mimo jadernou elektrárnu v Koebergu má ještě k dispozici vývojové jaderné středisko v Pelindabě nedaleko Pretorie. I do budoucna přikládá JAR této formě výroby energie velký význam, jakkoliv jsou existující plány na rozšíření jaderné kapacity předmětem diskuze. JAR přijala ambiciózní závazky pokud jde o zvýšení podílu výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů. Příležitost k realizaci projektů prostřednictvím tendrů probíhajících v pěti kolech v letech 2011/2014 dostávají nezávislí výrobci (IPP - independent power producers), kteří budou vybráni jako tzv. preferovaní dodavatelé (preferred bidders). Výsledky již proběhlých kol je možné nahlédnout na stránkách [ministerstva energetiky](#) JAR nebo např. na stránkách Asociace JAR pro fotovoltaiku - [SAPVIA](#). Informace o dalších kolech výběrových řízení, která zůstávají aktuální, a rovněž o příležitostech pro menší projekty, jsou k dispozici na stránkách: <http://www.ipprenewables.co.za/>

Plánovaný vývoj energetického mixu JAR je odražen v dokumentu [IRP](#) - Integrated Resources Plan z r. 2010, aktualizovaným v r. 2014. Aktualizace mj. odráží konzervativnější předpověď vývoje poptávky. V srpnu 2013 byl k veřejným konzultacím publikován dokument [Integrated Energy Planning Report](#).

Cena elektřiny v JAR není sice vysoká v mezinárodním srovnání, v posledních letech však citelně rostla. Také na příštích 5 let regulátor odsouhlasil zvyšování ceny o 8% ročně, tj. z průměrných 65,51 centů ZAR/kWh v roce 2013 na 89,13 centů ZAR/kWh v roce 2018.

V období 2013 - 2014 pociťuje Eskom nedostatek kapacit a do JAR se vrací obavy z možného opakování vějířovitých výpadků z roku 2008, kdy průmysl, zejména těžební, utrpěl významné ztráty kvůli vynuceným prostojům. V současné době jde o tzv. [load-shedding](#), kdy jsou ve spotřebě omezovali především velcí průmysloví odběratelé. Eskom vede osvětovou kampaň a apeluje na obyvatele, aby elektřinou šetřili zejména v období špičky 17h - 21h. Dne 1.11.2014 si nehoda v systému podávání uhlí do tepelné elektrárny [Majuba](#) vynutila omezení dodávek elektřiny spotřebitelům.

Doprava

Dopravní infrastruktura a telekomunikace JAR jsou nejmodernější a nejrozsáhlejší v celé Africe. Přepravní odvětví však do značné míry trpí koncentrovaností, která udržuje náklady relativně vysoko. Převážná většina nákladů je přepravována po silnicích, a v rostoucí míře také po železnicích.

Několik ilustrativních číselných údajů:

- Tržby v dopravním sektoru JAR v r. 2011 představovaly 8,1 mld. ZAR,
 - Tržby v nákladní přepravě byly o 3,1 % v květnu 2012 než v květnu 2011,
 - Úspěch v tvorbě pracovních míst – na konci května 2012 dopravní sektor zaměstnával 390 tis. lidí (z toho nejvíce nákladní silniční doprava 180 tis. a železniční 59 tis.),
 - Železnice představuje 43,4 % přidané hodnoty sektoru a silniční doprava 34,4%, rozvoj přístavní infrastruktury 14,2 % (2012),
 - 3 tis. km silnic v JAR podléhají výběru mýtného, na 13 tis. km silnic se mýtné nevybírá.
- Zdroj: brožura veletrhu TransAfika (1.-4.10.2013 Nasrec Expo Johannesburg)*

Státní podnik Transnet je jihoafrickým hlavním provozovatelem dopravní železniční a námořní infrastruktury. Jeho 5 divizí zahrnuje správu přístavů (Richards Bay, Durban, Saldanha, Kapské město, Port Elizabeth, East Longon, Mossel Bay a Ngqura/Coega) vč. terminálů; provoz železniční přepravy; strojírenskou výrobu (Transet Engineering) a také produktovody (dříve firma Petronet). Během reformy uskutečněné před několika lety byly zvláště vyčleněny provozovatelé osobní dopravy - státní letecká společnost South African Airways (SAA) a železniční dopravce Personal Railways South Africa (PRASA). Transnet počítá v příštích letech s rozsáhlými investicemi do údržby a modernizace sítí, obnovy vozového parku, lokomotiv a přístavních terminálů. Více viz např. tisková [zpráva](#). Na jaře 2013 byla dohodnuta [půjčka](#) pro Transnet ve výši 5 mld. USD z čínské rozvojové banky a také uzavřena dohoda s rovněž čínskou [Cherry Holdings](#) o expanzi přístavu Richards Bay.

Pokud jde o leteckou dopravu, kromě SAA v JAR působí také několik nízkonákladových aerolinek (např. Kulula, Mango) a mezinárodní dopravci (např. British Airways). V JAR je cca 150 letišť. 9 největších vč. 3 mezinárodních (Johannesburg, Kapské Město a Durban) spravuje společnost [ACSA](#).

Telekomunikace

Telekomunikační služby na pevných linkách provozuje bývalý monopol Telkom, od r. 2003 akciová společnost kotovaná na johannesburské burze JSE. Telkom je rovněž investorem aktivním v celé řadě afrických zemích. V r. 2006 začal v JAR platit Zákon o elektronických komunikacích (Electronic Communication Act), který nahradil dřívější Telekomunikační zákon z r. 1996. Tím bylo odvětví částečně liberalizováno a umožněn vstup dalších hráčů na trh. Jedná se především o firmu NEOTEL, jejímž majoritním vlastníkem jsou indické Tata Communications a která poskytuje zákazníkům služby na pevných linkách v 5 velkých městech JAR (Johannesburg, Pretoria, Kapské město, Durban, Port Elisabeth).

Operátory mobilních sítí je v současné době 6 firem: Vodacom (většinový podíl britské Vodafone; investor v Tanzánii, KDR, Mosambiku a Lesothu), MTN (Mobile Telephone Network), Cell-C (podíl saúdsko-arabského kapitálu), Virgin Mobile, 8ta a také Telkom. Mobilní síť je provozována na obou GSM frekvencích (900 i 1800 Mhz). Zákazníci mají možnost nakupovat služby těchto provozovatelů i přes řadu dalších firem (service providers). Jedná se o fúzi mezi Vodacom a MTM.

Pokud jde o internet, počet uživatelů v JAR překročil 5 mil. v lednu 2010. Roste také podíl rychlého internetu - broadband a postupně se rozšiřuje síť [podmořských optických kabelů](#) zajišťujících mezikontinentální spojení.

4.8. Přijímaná a poskytovaná rozvojová pomoc

JAR je příjemcem rozvojové pomoci z vyspělých zemí a z mezinárodních institucí. Největšími poskytovateli rozvojové pomoci jsou USA, instituce EU, Francie, Německo a Velká Británie. Řada bývalých donorů své programy pro JAR již omezila či ukončila.

JAR je také zapojena do programů rozvojové spolupráce Světové banky, Africké rozvojové banky, a to nejen jako příjemce, ale i formou dodávek jihoafrického zboží a služeb v rámci tendrů vypisovaných těmito bankami na dodávky do příslušných projektů v Africe. Tato forma rozvojové spolupráce je využívána jihoafrickými firmami i v rámci projektů financovaných z Evropského rozvojového fondu, na základě Dohody z Cotonou mezi zeměmi EU a ACP, již je také JAR smluvní stranou, i když se na ni nevztahují některá ustanovení. Oblast rozvojové pomoci EU vůči JAR je upravena dohodou TDCA mezi EU a JAR.

JAR poskytuje humanitární pomoc jiným africkým zemím (např. do [Konžské republiky](#) a zemí [Sahelu](#)). Na základě studie britské nevládní organizace Development Initiatives, v r. 2011 JAR na rozvojovou spolupráci s africkými zeměmi a s Kubou vynaložila 209 mil. USD, zatímco sama byla ve stejném roce příjemcem 1,5 mld. USD (z toho 564 mil. USD tj. 38% z USA, převážně do zdravotnictví).

5. Finanční a daňový sektor

5.1. Státní rozpočet – příjmy, výdaje, saldo za posledních 5 let

Ministr financí každoročně v únoru v parlamentu představí rozpočet na nový finanční rok, který začíná 1. dubna.

Veškeré informace o rozpočtu na r. 2014 lze nalézt na následujícím odkazu na stránkách ministerstva:
<http://www.treasury.gov.za/documents/national%20budget/2014/>

Vývoj v posledních letech:

rok	2008-9	2009-10	2010-11	2011-12	2012-13
příjmy	616 999	586 113	672 751,5	745 272	799 761
výdaje	640 237	747 868	805 979	889 911,5	965 495,6
saldo rozpočtu jako % HDP	-1 %	-6,6 %	- 4,8 %	- 4,9 %	- 5,2 %

Pro vládu JAR je imperativem podpora růstu a tvorba pracovních míst. MF JAR se hlásí k cílům Národního rozvojového plánu (viz www.npconline.co.za). Na výdajové stránce rozpočtu nemá MF JAR moc prostoru k úsporám, zároveň na příjmové stránce se podepisují tempa růstu HDP, která nedosahují předkrizové úrovně. Přes třetinu výdajové stránky rozpočtu tvoří výplaty zaměstnancům státního sektoru, a ty v následujících 3 letech v průměru porostou relativně pomalu o 1,3 % ročně. Podle analytiků by v JAR na příjmové stránce rozpočtu nebylo řešením zvýšení daní, neboť poplatníků je v poměru k populaci málo a vyšší zátěž by vedla jen k tomu, že by se jejich počet ještě snížil.

Státní dluh v posledních letech narůstá, i když z relativně nízké výchozí úrovně. Jeho směřování přes hranici 40 % HDP v příštích 2 - 3 letech je pro ekonomiku typu JAR již považováno za podstatné z hlediska atraktivity pro mezinárodní investory.

Jednou z významných výdajových položek rozpočtu JAR ve střednědobé perspektivě bude rekapitalizace Jihoafrické rozvojové banky (DBSA) za 7,9 mld. ZAR (cca 20 mld. Kč.) Vláda plánuje rozsáhlé výdaje na infrastrukturu (více viz kap. 4)

5.2. Platební bilance (běžný, kapitálový, finanční účet), devizové rezervy (za posledních 5 let)

Běžný účet platební bilance, mld ZAR	2011	2012	2013
Vývoz zboží	714	744	854
Čistý vývoz zlata	75	71	64
Dovoz zboží	-742	-854	-991
Bilance běžného účtu	-68	-164	-197
jako % HDP	-3,4	-6,3	

Finanční účet platební bilance, mld. ZAR	2011	2012	2013
Přímé investice (čisté)	32,7	12,9	24,8
Portfoliové investice (čisté)	7,9	12,9	2,7
Ostatní investice (čisté)	41	107,7	54,3
jako % HDP	4,5	6,5	

Čisté devizové rezervy JAR vč. zlatých se v r. 2013 zvýšily o 4,65 mld. ZAR, v r. 2012 vzrostly o 9 mld. ZAR a v r. 2011 vzrostly o 32,7 mld. ZAR. Hodnota devizových rezerv JAR v dolarovém vyjádření představovala 51,2 mld. USD ke konci ledna 2013.

Zdroj: SARB Quarterly Bulletin - March 2014, www.resbank.co.za

5.3. Zahraniční zadluženost, dluhová služba

Vývoj hrubé zahraniční zadluženosti JAR v mil. USD:

2008: 74,9
2009: 82,9
2010: 111,25
2011: 228,2
2012: 142,3
2013, 3. čtvrtletí: 136,6
Zdroj: www.resbank.co.za

Mezinárodní likvidita (vč. hrubých rezerv) v mil. USD:

listopad 2012: 99,3
listopad 2013: 94,8

Zdroj: Delegace EU z jihoafrických zdrojů

5.4. Bankovní systém (hlavní banky a pojišťovny)

JAR má historicky velmi dobře rozvinutý finanční systém. Centrální banka South African Reserve Bank (SARB, www.resbank.co.za) byla založena v r. 1921. Je akciovou společností a je řízena 15-člennou bankovní radou. Guvernéra a tři viceguvernéry jmenuje prezident republiky. Na internetových stránkách SARB lze nalézt aktuální seznam bankovních ústavů v JAR vč. poboček zahraničních bank.

Většinu bankovního sektoru v JAR kontrolují následující čtyři velké společnosti:

Finanční společnost	Název nejrozšířenější banky	Celkem aktiva
ABSA Group Limited (dříve Amalgamated Banks of South Africa, dnes 62% Barclays)	ABSA	718 mld. ZAR (2011)
FirstRand Bank Holdings Limited	First National Bank - FNB	90,3 mld. USD (2011)
Nedbank Group (dříve Nedcor Group)	Nedbank	73 mld. USD (2009)
The Standard Bank of South Africa Limited	Standard Bank	201,49 mld. USD (2010)

V r. 2012 oslavila 100 let existence zemědělská banka Land and Agricultural Bank of South Africa (www.landbank.co.za)

V r. 1983 byla založena Jihoafrická rozvojová banka - Development Bank of Southern Africa (www.dbsa.org)

Pojišťovnictví tvoří významnou součást finančního trhu v JAR. V druhé polovině 90. let minulého století patřilo 20–25 % celkových aktiv společností kotovaných na johannesburské burze JSE pojišťovacím společností.

Trh je rozdělen na dlouhodobé a krátkodobé pojištění. V sektoru dlouhodobého pojištění (především životní a zdravotní pojištění) existuje několik desítek pojišťoven; z hlediska tržeb ovládají tento trh ze 62 % dvě univerzální společnosti - Old Mutual a Sanlam. V sektoru krátkodobého pojištění, kam patří rizika spojená s podnikatelskou činností, provozem motorových vozidel, atd. působí mimo uvedených

univerzálních pojišťoven také Mutual and Federal, Santam, Guardian National SA Eagle (sdružené pojištění), Auto and General Hollard (specializovaná pojištění), ABSA a Prefsure (bankovní sektor).

Ve sféře zajištění mají na jihoafrickém trhu nejvýznamnější postavení společnosti Munich Reinsurance, Swiss Reinsurance South Africa a Hollandia Reinsurance.

V roce 2003 byla vypracována politika B-BBEE pro oblast finančních služeb (tzv. charta) upravující posílení ekonomického vlivu původního černošského obyvatelstva, která výrazným způsobem zasáhla do vlastnictví bankovních a finančních institucí.

5.5. Daňový systém

Daňový systém JAR a jednotlivé druhy daní a odvodů (levies) jsou detailně popsány na stránkách jihoafrické daňové a celní správy ([SARS](#).)

Typy daní a platné sazby na období 2013/2014 jsou shrnuty v tzv. daňovém průvodci, [Tax Pocket Guide](#), který lze nalézt na stránkách MF JAR.

Cca 1/3 daňových příjmů státního rozpočtu generují nepřímé daně, hlavně DPH (VAT, s jednotnou sazbou 14%). Jejich hlavním zdrojem je ale daň z příjmu, kterou upravuje Zákon o dani z příjmu (Income Tax Act). Zákon stanovuje daňové sazby a úlevy týkající se vybraných ekonomických aktivit. V letech 1997–2000 prošel jihoafrický daňový systém reformou a předmětem daně se stal každý příjem jihoafrického rezidenta vytvořený v tuzemsku i v zahraničí (Residence-based system). Pro daňové účely se jihoafrickým rezidentem rozumí také každá fyzická osoba, která ve třech po sobě následujících letech strávila v JAR více než 549 dní, přičemž minimální počet strávených dní v jednom roce nesmí být menší než 91. Základ daně se vypočítává z hrubého příjmu sníženého o odčitatelné položky nepodléhající zdanění.

Daň z příjmu fyzických osob (Individual Income Tax), platná od 1. 4. 2005 je rozdělena do 6 daňových pásem v závislosti na výšce příjmu. Daň má progresivní charakter a je složená ze dvou částí - paušální a procentuální (vypočítaná ze základu daně), kdy nejnižší sazba představuje 18 % a nejvyšší 40 %.

Daň z příjmu právnických osob (Corporate Income Tax) má pro daňové období 2013/2014 stanovenou sazbu 28%, která se v posledních letech neměnila. Pro malé a střední firmy s ročním obrátem do 20 mil. ZAR (dřív do 14 mil. ZAR) existují ještě snížené sazby 7% a 21%.

Od 1.4.2012 byla v JAR zavedena 15 % daň z dividend, dále existuje 12 % daň z transferů (royalties), daň z kapitálu (18,6 %), dárcovská daň (20 %) a daň z nemovitostí ve výši 20 %.

Od 1. 8. 2005 je zaměstnavatel, který vyplácí ročně mzdy vyšší než 500 tis. ZAR, povinen odvádět za všechny fyzické osoby v trvalém zaměstnaneckém poměru tzv. Daň na rozvoj dovedností resp. zvyšování kvalifikace (**Skills Development Levy**), která představuje 1 % z celkových mezd. Takto získaný příjem státu je redistribuován z větší části prostřednictvím tzv. oborových úřadů pro vzdělávání a výcvik ([SETA](#) , více též [zde](#)). Zaměstnanci i zaměstnavatelé platí příspěvky na pojištění v nezaměstnanosti (Unemployment Insurance Contributions).

Tak jako je omezený okruh výrobků zatížen spotřební daní, vybírá se u tohoto zboží při dovozu dodatečné clo. V daňovém období 2013/2014 se zvýší sazba spotřební daně na alkohol, cigarety, tabák, plastové tašky v obchodech a na neekologické zářivky (ze 3 na 4 ZAR na 1 zářivku.) Výjimku představuje tradiční africké pivo, které bude ze zdanění vyjmuto, což jeho cenu sníží cca o 5,6 %. Růst sazby u vína představuje 20 centů na 1 litr (spotřební daň tvoří 2,50 ZAR na 1 litr vína a vzroste na 2,70 ZAR), u perlivého vína 75 centů na 1 litr. V JAR se dále vybírá poplatek za pohonné hmoty (Fuel levy).

6. Zahraniční obchod země

6.1. Obchodní bilance za posledních 5 let – vývoz, dovoz, saldo – tabulka

Vývoj obchodní bilance v mld USD

	2007	2008	2009	2010	2011
Vývoz	77,934	60,854	78,875	81,821	92,147
Dovoz	79,887	88,401	64,035	78,683	96,426

Zdroj: Ministerstvo obchodu a průmyslu JAR www.thedti.gov.za - Trade Statistics

Za rok 2012 jsou k dispozici oficiální údaje v jihoafrické měně. Obchodní bilance skončila v deficitu za každý měsíc roku (v prosinci 2011 bylo zaznamenáno kladné saldo). Dovozy v roce 2012 představovaly celkem 831 mld ZAR a vývozy 721 mld ZAR. **V roce 2013** se deficit opět prohluboval s každým novým měsícem. Došlo ke změně metodologie a do sledovaných dat začal být zahrnován obchod se sousedními Botswanou, Lesothem, Namibií a Svazijskem (tzv. BLNS skupina). Jihoafrické vývozy za rok 2013 představovaly podle nové metodologie 928 mld. ZAR a dovozy 998 mld. ZAR, tzv. celkový deficit obchodní bilance dosáhl 70 mld. ZAR. Pro srovnání, bez BLNS jihoafrické měly vývozy v roce 2013 hodnotu 814 mld. ZAR a dovozy 971 mld. ZAR, tzn. rok skončil s deficitem obchodní bilance ve výši 157 mld. ZAR (vč. BLNS).

Zdroj: SARS Trade Balance Graph

Doporučujeme: SARS, záložka Customs and Excise, volba v menu Trade Data, přímý odkaz [zde](#)

Statistické údaje v této kapitole pocházejí z jihoafrických zdrojů, na rozdíl od kapitoly 7, kde jsou uvedeny údaje dle statistik MPO ČR/ČSU.

6.2. Teritoriální struktura – postavení v (k) EU

Vývoz JAR - teritoriální struktura (2012)

1.	Čína	15,6 %
2.	USA	9,5 %
3.	Japonsko	6,8 %
4.	Nizozemsko	6,4 %
5.	Německo	5,8 %
6.	Velká Británie	5,8 %
7.	Indie	4,0 %
8.	Zambie	2,6 %
9.	Jižní Korea	2,6 %
10.	Švýcarsko	2,5 %
11.	Thajsko	2,5 %
12.	Zimbabwe	2,5 %
13.	Itálie	2,5 %
42.	ČR	0,3 %

Dovoz JAR - teritoriální struktura (2012)

1.	Čína	15,6 %
2.	Německo	10,0 %
3.	USA	7,4 %
4.	Indie	6,0 %
5.	Japonsko	4,9 %
6.	Saudská Arábie	4,6 %

7.	Velká Británie	3,6 %
8.	Francie	3,2 %
9.	Jižní Korea	2,9 %
10.	Itálie	2,7 %
32.	ČR	0,6 %

Zdroj: thedti.gov.za

EU jako celek je největším obchodním partnerem i investorem v JAR. Podrobné statistiky lze nalézt na stránkách [Delegace EU](#) v Pretorii i ve statistikách členěných podle jednotlivých světových regionů na stránkách ministerstva obchodu a průmyslu JAR [DTI](#).

Vzájemné obchodní a ekonomické vztahy mezi EU a JAR jsou upraveny především Dohodou o obchodu, rozvoji a spolupráci (Trade, Development and Cooperation Agreement - **TDCA**) - podepsána v Pretorii dne 11. 10. 1999, vstup v platnost dne 1. 5. 2004. Uzavření této dohody a její předběžné provádění (od r. 2000) mělo okamžitý kladný vliv na rozvoj obchodu, když vývoz z JAR se zvýšil v roce 2000 o 35 % a dovoz do JAR o 20 %. TDCA je v obchodně politické oblasti založena na postupném snižování a odstraňování celních sazeb, které se váží na 90,5 % všech zbožových položek obchodovaných mezi JAR a EU. Má asymetrický charakter umožňující rychlejší liberalizaci dovozu jihoafrického zboží do EU. EU se v rámci této dohody zavázala v průběhu 10 let odstranit postupně cla vázaná na 94,9 % položek jihoafrického vývozu do EU, přičemž většina cel již byla odstraněna (do 1.1.2005). Naopak, JAR dle TDCA se zavázala odstranit cla vázaná na 86,3 % dovážených položek z EU během 12 let. Průměrná úroveň dovozních cel do JAR se tak do roku 2012 sníží z 10 % na 5 %, přičemž nejvíce snížena budou cla na průmyslové a zemědělské produkty.

Obě smluvní strany si v rámci této dohody vyhradily právo na vyjmutí specifických komodit z liberalizace. Na straně dovozu EU se jedná o 304 položek celního sazebníku, které představují 3,4 % celkového vývozu z JAR, a naopak JAR vyloučila 120 položek, které představují 10,9 % celkového dovozu do JAR. Na obou stranách patří do tohoto seznamu především zemědělské položky, jako např. hovězí maso, cukr, mléko, máslo, jedlá kukuřice, škroby, ale i specifické hutnické, chemické a textilní výrobky. EU dále specifikovala 44 položek (1,7 % celkového vývozu z JAR), podléhajících režimu částečné liberalizace. Patří sem především řezané květiny, jahody, zavařované ovoce, vybrané druhy ovocných džusů, víno. Z jihoafrické strany podléhá režimu částečné liberalizace 2011 položek (2,8 % celkového dovozu z EU), jako např. specifické druhy obuvi (postupné snižování cel na konečných 10 až 20 %), vybrané druhy dopravních prostředků (postupné snižování cel na konečných 6 až 11 %), specifické druhy oděvů (postupné snižování cel na konečných 5 až 20 %) a pneumatiky (postupné snižování cel na konečných 10 až 15 %).

Součástí TDCA jsou také **Dohody o vínu a lihovinách** a **Dohoda o rybářství** - podepsány v Paarlou (JAR) dne 28.1.2002. Dohody o vínu a lihovinách, které řeší jednak otázky odstraňování značení výrobků vyráběných v JAR názvy jako port, sherry, grappa a ouzo během 5 let pro vývoz a 12 let pro trh JAR, a jednak zvýšení bezcelní kvóty na dovoz jihoafrického vína ze 32 mil. litrů ročně na 42 mil. litrů.

Dalším významným dokumentem ve vztazích EU a JAR je **Dohoda z Cotonou** mezi EU a jejími členskými zeměmi na jedné straně a zeměmi ACP (Afrika, Karibská oblast a Pacifická oblast) na straně druhé. JAR je smluvní stranou s výhradami, netýkají se jí ustanovení o ekonomické a obchodní spolupráci (pokryté TDCA), ale je jí umožněna účast v jednání společných institucí zřízených podle Dohody. Jihoafrické firmy se rovněž mohou podílet na dodávkách financovaných z Evropského rozvojového fondu.

V červenci 2014 se podařilo dokončit jednání mezi EU a skupinou zemí vč. JAR o **Dohodě o ekonomickém partnerství (Economic Partnership Agreement, EPA SADC)**.

Dohoda zatím nevstoupila v platnost. Negociace probíhaly pomalu a obtížně. Proces sjednávání EPA se oproti původním očekáváním zkomplikoval v řadě zemí a regionů ACP. Konkrétně v jihoafrickém regionu byly problematické např. otázky přístupu na trh a celních sazeb (kdy vyjednávací pozice ovlivňuje celní unie SACU.) EPA bude mimo jiné zahrnovat ochranu geografických označení původu zboží.

Významným obchodním a investičním partnerem JAR jsou USA. Vzájemné vztahy jsou prozatím upraveny Rámcovou dohodou o obchodu a investicích. Od roku 2000 poskytovaly USA některým africkým zemím vč. JAR celní preference na dovoz zboží na americký trh v rámci tzv. „African Growth and Opportunity Act“ (AGOA), jehož platnost byla prodloužena do r. 2015.

V jihoafrických zdrojích bývá za hlavního obchodního partnera někdy označována Čína. Bilaterální obchod obou zemí skutečně předstihl další bilaterální relace (pokud se nebere v úvahu EU jako celek), z komoditního hlediska v něm však převažuje export surovin z JAR do Číny.

Pro vývoz JAR je velice důležitý trh v rámci subsaharské Afriky, který zaznamenává růst. Vývozní aktivity jihoafrických firem jsou podporovány, mj. formou pojištění vývozních úvěrů ([ECIC](#) - přes 80% podpořených projektů směřovalo do zemí subsaharské Afriky).

6.3. Komoditní struktura

K hlavním dovozním komoditám JAR patří ropa a pohonné hmoty, vozidla a originální součástky do motorů (položky 87.03 a 87.04 celního sazebníku), mobilní telefony, léky a přenosné počítače/procesory do 10 kg. Hlavní položky na straně vývozu jsou uhlí, železná ruda, zlato, platina, chrom, vozidla a katalytické konvertory. Zdroj: SARS

HS	Vývoz	%
7110	přírodní či kultivované perly, drahokamy, polodrahokamy	11,9%
7108	zlato minerální paliva, oleje a produkty z nich	10,1 %
2701	minerální paliva, oleje a produkty z nich	6,7 %
2601	železná ruda	6,2 %
7202	železo a ocel	6,0 %
8703	motorová vozidla	5,0 %
8421	kotle, stroje a zařízení	2,7 %
2602	manganové rudy a koncentráty a rudy obsahující železo	2,5 %
7102	diamanty	1,9 %

HS	Dovoz	%
2709	minerální paliva, minerální oleje a produkty z nich nukleární reaktory, kotle, stroje a zařízení	13,9 %
9801	příslušenství - komponenty	6,7 %
8703	motorová vozidla elektrické stroje a zařízení	5,0 %
2710	minerální oleje a bituminozní oleje vozidla	4,2 %
8517	telefonní sady vč. mobilních telefonů	3,7 %
8471	optické fotografické, kinematografické aj. přístroje	2,0 %
8708	díly a příslušenství pro motorová vozidla	1,5 %
8443	kopírky	1,3 %

6.4. Dovozní podmínky a dokumenty (po vstupu do EU), celní systém, kontrola vývozu

Převážnou většinu komodit je možno dovážet do JAR volně, pouze na velmi úzkou skupinu je nutno mít dovozní povolení. Dovážené zboží podléhá mimo cla i zaplacení DPH (VAT) ve výši 14 %, což je realizováno také celními orgány při vstupu zboží do země. Dovozce je zodpovědný za všechny celní

poplatky i DPH. Při celním odbavení musí dovozce předložit obchodní fakturu, dopravní doklad (Bill of Lading - B/L s neobchodovatelnou kopií), balicí list a příslušný celní formulář - je doporučováno předložit dokumenty 3x.

Omezené množství položek zboží vyžaduje předložení dovozního povolení (Import Permit), fytoosanitárního nebo veterinárního osvědčení, případně dalšího osvědčení. Přehled dovozních i vývozních požadavků vydává South African Revenue Service (SARS), Customs and Excise: www.sars.gov.za

Při placení musí jihoafrický dovozce předložit své bance obchodní fakturu a dopravní doklad, doklad o lodění, případně doklad o dovozním celním řízení (Bill of Entry).

Celní sazebník JAR uvádí položky zboží, jejichž vývoz je zakázán nebo podléhá licenčnímu řízení. Jsou to zejména strategické materiály, suroviny a některé zemědělské produkty (Commodity Control Board). Celní sazebník rovněž uvádí seznam zboží, jejichž dovoz je do JAR zakázán nebo podléhá schválení, v některých případech jsou stanoveny dovozní kvóty (Consolidated List of Prohibited and Restricted Imports). Podrobné aktuální informace viz stránky daňové a celní správy [SARS](#).

Členstvím ve WTO se JAR zavázala liberalizovat obchodně politický režim a postupně snižovat celní sazby, které se váží na dovoz průmyslových výrobků. Výška dovozních cel byla stanovena takto: 0–10 % na průmyslové prvovýrobky, 10–15 % na komponenty a 15–30 % pro průmyslové výrobky s vysokou mírou přidané hodnoty. Zvláštní režim má snižování celních sazeb u strategických odvětví JAR - automobilového a textilního průmyslu. Na základě Dohody o zemědělství WTO liberalizovala JAR částečně také dovoz zemědělských položek, jen část zemědělských produktů podléhá dovoznímu kontrolnímu režimu.

V současné době se JAR prezentuje jako rozvojová země se středně vysokými příjmy (middle-income developmental economy.) Od jejích představitelů lze slyšet argument, že jednání s WTO vedla vláda sestavená za předchozího režimu, která dohodla podmínky vstupu tak, jako kdyby JAR byla ve skutečnosti rozvinutou ekonomikou, nicméně JAR hodlá všem svým závazkům dostát.

6.5. Ochrana domácího trhu

Jihoafrický trh sice patří mezi nevíce otevřeným trhům mezi tzv. „emerging markets“, přesto, jak je již zmíněno výše, používá čas od času různá ochranná opatření, jako je prohibitivní clo, dovozní přírážky či kvóty, antidumpingové clo a nověji též omezení na straně vývozu (viz směrnice o vývozu kovového odpadu, kdy je vývozce povinen nejprve nabídnout toto zboží k odkupu v JAR za cenu o 20 % nižší než je tržní cena, více viz např. následující [článek v tisku](#)).

15. 7. 2003 byla zahájena činnost International Trade Administration Commission ([ITAC](#) - Správní komise pro mezinárodní obchod - dříve Board of Tariffs and Trade), která má za cíl zjednodušení ochrany proti nekalé konkurenci (antidumping, zvláštní opatření na ochranu trhu), urychlení změn celních tarifů požadovaných jihoafrickými podnikateli a zefektivnění činnosti dřívějšího BTT. Je zaměřena na činnosti v rámci celní unie SACU, která vytvoří Tariff Board (Celní rada), jejímiž členy bude ITAC i její partneři z dalších členských zemí SACU.

6.6. Zóny volného obchodu

V obchodně-politickém režimu má JAR uzavřeny tyto preferenční dohody:

- celní unie SACU - Southern African Customs Union (Botswana, JAR, Lesotho, Namibie, Svazijsko) - obchod nepodléhá celnímu odbavení (i ve statistikách není veden jako součást zahraničního obchodu), pouze platbě DPH
- oblast volného obchodu SADC - Southern African Development Community (Členy SADC jsou Angola, Botswana, Demokratická republika Kongo (DRC), Lesotho, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namibie, JAR, Seychely, Svazijsko, Tanzanie, Zambie a Zimbabwe) - Dohoda o volném obchodu vstoupila v platnost 1. 9. 2000, avšak pouze mezi 11 členskými zeměmi - bez Angoly, DRC a Seychell. Tato dohoda předpokládá postupné odstraňování dovozních cel, přičemž její naplňování je velmi pomalé

- dohoda o volném obchodu s EU, tzv. Trade, Development and Cooperation Agreement (TDCA)
- obchodní dohoda mezi státy SACU a ESVO (Evropské sdružení volného obchodu, EFTA)
- ujednání o preferenčním obchodu s USA v rámci tzv. African Growth and Opportunity Act ([AGOA](#)), platné do [30.9.2015](#)
- dohoda o volném obchodu se Zimbabwe

JAR podepsala též rámcovou dohodu (Framework Agreement) o přípravě dohody o volném obchodu s MERCOSUR; a dále má uzavřeny obchodní dohody s řadou zemí (mj. s Indií) a MoU s Čínou.

7. Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR

7.1. Smluvní základna

V oblasti obchodně ekonomické spolupráce byly sjednány mezi JAR a ČR následující smluvní dokumenty:

- Smíšená smlouva mezi EU a jejími členskými zeměmi na jedné straně a JAR na druhé straně: Dohoda o obchodu, rozvoji a spolupráci (Trade, Development and Cooperation Agreement - TDCA - více viz kap. 6.2)
- Smíšená smlouva mezi EU a jejími členskými zeměmi na jedné straně a zeměmi ACP vč. JAR na druhé straně: Dohoda z Cotonou (JAR je smluvní stranou s výhradami)
- Dohoda o spolupráci v oblasti zemědělství a potravinářského průmyslu (mezirezortní dohoda podepsaná v březnu 1995 a platná od data podpisu)
- Smlouva o zamezení dvojího zdanění (podepsaná v roce 1995, vstoupila v platnost 3. 12. 1997)
- Smlouva o vzájemné ochraně a podpoře investic (podepsaná v roce 1998, vstoupila v platnost 17. 9. 1999)
- Dohoda o vzájemné pomoci v celních otázkách (platnost od 15. 4. 2006)
- Mezivládní dohoda o ekonomické spolupráci (podepsaná 12. 12. 2006)
- Dohoda mezi vládou České republiky zastoupenou Ministerstvem obrany a vládou Jihoafrické republiky zastoupenou Ministerstvem obrany o spolupráci v oblasti obrany (1999)
- Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Jihoafrické republiky o letecké dopravě (platnost od r. 1993)

Podrobněji na stránkách MZV ČR: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/jihoafricka_republika/smlouvy/index.html

7.2. Bilance vzájemné obchodní výměny za posledních 5 let – tabulka

Bilance vzájemné obchodní výměny za posledních 5 let (mil. USD)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Vývoz	251,7	406	541	463	503	309
Dovoz	181,2	273	400	316	281	171
Obrat	432,8	679	941	779	784	480
Bilance	70,5	133	141	147	222	138

Zdroj: statistiky MPO ČR/ČSÚ; 2014* data za období leden - červenec (7 měsíců)

Obchodní výměna zaznamenávala v posledních několika letech soustavný a výrazný nárůst. Od počátku 90. let minulého století se obrat vzájemného obchodu mezi ČR a JAR zvýšil prakticky z „nuly“ na více než 590 mil. USD v roce 2008. Následoval pokles v krizovém r. 2009 v souladu s celosvětovým trendem. V letech 2010-2011 obrat opět výrazně vzrostl: nárůst za r. 2010 představoval 57 p.b. oproti předchozímu roku a za r. 2011 dalších 38 p.b. v porovnání s r. 2010 (v USD.) V r. 2012 však obrat poklesl oproti r. 2011 o cca 10 p.b., přičemž dovoz z JAR do ČR se propadl výrazněji (o cca 15 p.b.) než vývoz z ČR do JAR (o cca 5 p.b.) Podle předběžných dat ČSÚ za rok 2013 vývoz z ČR do JAR vykazuje nárůst o 8,6 p.b. oproti předchozímu roku.

Obchodní bilance byla podle českých statistik až do roku 2004 pro ČR neustále pasivní, přičemž se dovážely hlavně suroviny a materiály (vlna, chromité písky, ocel a železo) a vyvážely stroje a zařízení (počítače, elektrické stroje a zařízení). Od r. 2006 přetrvává aktivní bilance vzájemného obchodu. Kladné saldo výrazně vzrostlo v r. 2013.

Existuje rozpor mezi statistikami ČR a JAR, který však existuje i vůči dalším obchodním partnerům. Mimo nepříliš dokonalé shromažďování statistických údajů v JAR hraje v našem případě značnou roli stále ještě velmi rozsáhlý vývoz českého zboží přes třetí země, který má kořeny v dobách apartheidu, kdy nebyl přímý vývoz možný (přesto se do JAR dovážely populární pistole ČZ a lovecké zbraně, motocykly JAWA

a další) a nebo může být způsoben využíváním obchodních kanálů mateřské firmy v případě firmy se zahraničními vlastníky.

7.3. Komoditní struktura českého vývozu/dovozu

Komoditní struktura obchodu ČR a JAR je tradičně dosti pestrá, jak lze ilustrovat na výsledcích za rok 2012. Tehdy v komoditní struktuře vývozu z ČR do JAR výrazně převažovalo několik položek, a to procesory (55,4 mil. USD) a paměťové jednotky (17,5 mil. USD), přístroje elektronického záznamu (60 mil. USD), různé motory (73,7 mil. USD), čerpadla a kompresory (9 mil. USD), čelní lopatové nakladače (8 mil. USD), "vozidla, traktory..." (55,8 mil. USD, z toho převodovky a převodové skříně 36 mil. USD). Dále byly vyvezeny optické přístroje za 7,3 mil. USD, výrobky ze železa a oceli za 9 mil. USD (konstrukce, tlakové nádoby), ocel za 8 mil. USD, keramické stavebníky za 4 mil. USD, textilie z chemických vláken za 7 mil. USD, papír za 13 mil. USD, plasty za 12 mil. USD, nábytek a svítidla za 10 mil. USD, hračky (především stavebnice) za 10 mil. USD, pneumatiky za 15 mil. USD. Rovněž se z ČR do JAR vyvezlo sklo (stolní v hodnotě 1,5 mil. USD, skleněné perličky za 1,26 mil. USD), chemické organické výrobky (1 mil. USD) a potravinové přípravky (1 mil. USD). Podstatnou část českého vývozu do JAR tedy tvoří automobilové součástky. **V r. 2013** se v komoditní struktuře vývozu výrazně projeví také osobní automobily.

Na straně dovozu z JAR do ČR hraje také velmi významnou roli komoditní položka stroje a přístroje, konkrétně k čištění nebo filtrování plynů (101,7 mil. USD) a konvertory pro metalurgii nebo slévárny kovů (46 mil. USD.) Vozidla a traktory byly dovezeny v hodnotě 21,5 mil. USD, oxidy vanadu za 5,8 mil. USD, chromové rudy za 3,4 mil. USD, hliník a výrobky z hliníku za 32 mil. USD, železo a ocel za 11 mil. USD, vlna za 49 mil. USD (ČR byla v r. 2012 po Číně druhým největším dovozcem jihoafrické vlny) a ovoce za 12 mil. USD (hlavně hrozny a citrusy.) Dovoz jihoafrického vína do ČR měl v r. 2012 hodnotu 3 mil. USD.

Zdroj: databáze Zahraniční obchod ČSÚ ČR, www.czso.cz

7.4. Perspektivní položky českého exportu (velikost trhu, podíl domácí výroby a dovozu)

V době mezinárodní izolace za apartheidu si JAR musela vytvořit vlastní průmyslovou základnu pro výrobu prakticky veškerého sortimentu. Mzdové náklady byly nízké, zato se často vyrábělo s neefektivními technologiemi. V současné době je ve všech segmentech jihoafrického trhu přítomna globální konkurence a zároveň narůstají obchodní vazby JAR s Čínou. Obchodní politika JAR v posledních letech směřuje k upřednostňování domácí výroby (lokalizace) před dovozem, pokud je to realizovatelné, tj. především u veřejných zakázek a tendrů státních korporací a organizací.

Obchod mezi ČR a JAR je značně diverzifikovaný. Příležitosti existují v oblasti vývozu technologií a zařízení na výrobu elektrické energie, obnovitelných zdrojů energie, zařízení a technologií do vodních projektů, potravinářského a těžebního průmyslu; u komponentů dopravních systémů, vybavení letišť a letadel (trh ultralehkých letadel však utrpěl v důsledku krize). Nadále jsou perspektivními odvětvími automobilový průmysl (dodávky jak osobních, tak nákladních automobilů, obousměrně - dodávky komponentů), strojírenství (obráběcí a tvářecí stroje) zemědělství (dodávky zemědělské techniky) a potravinářský průmysl (obousměrně), spotřební zboží (tradičně sklo a skleněné výrobky, bižuterie, hračky apod.)

Příležitosti pro české exportéry

- těžební sektor - zařízení pro těžbu a přepravu černého uhlí, v neposlední řadě také uplatnění v oblasti dodávek zařízení pro těžbu pevných minerálů ;
- energetika - JAR musí investovat do výstavby nových elektráren a obnovy rozvodných sítí;
- infrastruktura;
- dodávky technologického zařízení;
- dodávky dopravních prostředků;
- oblast úpravy vody - země zatím netrpí nedostatkem zdrojů, chybí však příslušná infrastruktura a technické prostředky;

- kvalitnější spotřební zboží (růst střední třídy v JAR, obchodní řetězce aktivní v afrických zemích mimo JAR).

7.5. Firmy a joint-ventures ve vzájemném obchodu a v ostatních oblastech ekonomické spolupráce

Ve vývozu z ČR do JAR se angažují např. firmy Foxconn CZ, Valeo Autoklimatizace, Siemens Elektromotory, Matsushita Communication, Robert Bosch CR, Barum Continental, Metalimex, Moravia Steel, Bohemia Crystalex, Česká zbrojovka, [Hyundai](#). K významným dovozcům patří např. Nejdecké česárny vlny, Čerofruucht, Bosal CR, Efes Praha, Bohringer Ingelheim, JAP Trading.

Vzhledem ke značné vzdálenosti jihoafrického trhu od ČR, jeho relativní náročnosti i neznalosti nejsou české firmy zatím zpravidla připraveny na vyšší formy spolupráce vyžadující dlouhodobější investice. V oblasti solární energetiky bylo v JAR zaregistrováno joint-venture firem Decci a MetGroup (Metdecci). Velvyslanectví je také informováno o několika kancelářích českých firem v JAR.

Jihoafrické kapitálově silné podnikatelské subjekty realizovaly některé i mediálně známé investice v ČR (SAB Miller, Mondi, Naspers, Bidvest).

7.6. Vyhodnocení poptávek v teritoriu po českém zboží, výrobní kooperaci

Ekonomický úsek Zastupitelského úřadu ČR v Pretorii pravidelně vyřizuje dotazy jak českých, tak místních firem ze širokého okruhu sektorů, které hledají partnery ke spolupráci.

České firmy z jihoafrického hlediska mohou představovat alternativu k zavedené "staré" Evropě, zároveň však se zárukou dostatečně "evropské kvality".

7.7. Zahraniční rozvojová spolupráce

JAR nepatří mezi priority ČR v oblasti rozvojové spolupráce. Řadí se k tzv. "ostatním" zemím, kde přicházejí v úvahu pouze tzv. malé rozvojové projekty. Takový projekt byl realizován v r. 2011 (dodávka lůžek do veřejnoprávní nemocnice Prince Mshiyeni Memorial Hospital v provincii KwaZulu-Natal), v r. 2013 (podpora pracovní výuky ve zvláštní škole Tshegofatsong v Mamelodi) a další dva se připravují na r. 2014.

7.8. Vzájemná výměna v oblasti služeb

7.8.1 Bilance vzájemné výměny služeb

viz. bod 7.8.2

7.8.2 Struktura exportu a importu služeb, nejvíce vyvážené a dovážené služby

Struktura exportu a importu služeb v mil. CZK

položka	Příjmy	Výdaje	Saldo
Služby	311	348	- 37
z toho: Doprava	218	237	- 19
z toho: Ostatní služby	93	110,9	- 18
z toho: Sl. ICT	4,7	81,8	- 77,1

Zdroj: ČNB - statistika Běžného účtu Platební bilance

7.8.3 Vyhodnocení poptávky po českých službách

Ekonomickému úseku nejsou známy případy poptávek po českých službách v JAR. V posledních letech postupně narůstá počet turistů cestujících z JAR do ČR a dalších zemí regionu (přes 6 tis. ročně a v průměru stráví v ČR 2,5 noci).

7.8.5 Překážky a bariéry bránící českým poskytovatelům proniknout na trh

Jihoafrický trh je otevřený pro zahraniční investory i v oblasti služeb, v podnikatelských záměrech týkajících se JAR je však třeba počítat s místními specifiky a podmínkami.

7.8.6 Perspektivy českých firem v oblasti služeb

Vzhledem ke geografické vzdálenosti JAR a ČR mají šanci na uplatnění na místním trhu spíše specializované služby a to ve zcela omezeném rozsahu.

7.9. Podmínky pro zaměstnávání občanů z ČR

Viz bod 8.2

8. Základní podmínky pro uplatnění českého zboží na trhu

8.1. Distribuční a prodejní kanály, využívání místních zástupců, další faktory ovlivňující prodej

Jihoafrický trh se svými charakteristikami přibližuje nejvyspělejšími zemím světa, ačkoliv přetrvává určitá dualita, která plyne z chudoby a vysoké nezaměstnanosti. Na trhu JAR jsou přítomny všechny nejvýznamnější světové firmy a tato světová konkurence na jedné straně, spolu s čínskou expanzí na druhé straně, určuje mantinely příležitostí pro uplatnění českých firem. Profesionalita a solidnost ve vzájemné spolupráci jsou v JAR samozřejmostí. U zboží spotřebního charakteru dává většina firem přednost jednání bezprostředně s výrobcem z důvodu úspory nákladů na prostředníky. U strojírenského zboží je již více využíván distributor s vlastními sklady, který nakupuje na svůj účet a dále prodává menším firmám.

Zahraniční obchodník, hledající obchodní aktivity v JAR, může přijmout některou z následujících strategií:

1. prodej přes svůj exportní úsek - k akvizici a prodeji zboží využije česká firma vlastního personálu k návštěvám JAR, buď v rámci účastí na veletrzích a výstavách, nebo obvyklých pracovních cest;
2. pověří zástupce v JAR k zajištění obchodu - Convention on Agency in the International Sale of Goods přijatá UNIDROIT v Ženevě v roce 1983 byla převzata v roce 1987 do jihoafrického práva. Tato konvence stanoví jednotná pravidla pro mezinárodní obchod prostřednictvím zástupců (agentů);
3. pověří distributora v JAR - v tomto případě neexistují žádná statutární pravidla, která by řídila pověření libovolného distributora k činnosti pro určitou firmu v JAR. Strany mohou volně vstoupit do partnerského vztahu na základě kontraktu, který určí jejich vzájemné vztahy, případnou exkluzivitu ujednání (zde však doporučujeme opatrnost) a základnu pro ukončení kontraktu;
4. prodá licenci výrobcem v JAR, aby vyráběl jeho exportní zboží - zahraniční výrobce může libovolně vstoupit do kontaktu ohledně navázání výrobní spolupráce s jihoafrickým výrobcem, který má zájem vyrábět a dodávat licencované zboží. V oblasti ochrany duševního vlastnictví je JAR členem Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), Dohody TRIPS Světové obchodní organizace (WTO) a signatářem většiny světových ujednání o ochraně duševního vlastnictví. Ochranu před zneužitím poskytuje řada jihoafrických zákonů

8.2. Podmínky zaměstnávání cizinců a místních sil

Pokud se cizinec hodlá přistěhovat do JAR a zahájit podnikatelské aktivity, současná legislativa ([Přistěhovalecký zákon](#) č. 13 z roku 2002 ve znění pozdějších novel) vyžaduje, aby pro získání povolení k podnikání (business permit) předložil podnikatelský záměr (business plan), v rámci kterého hodlá investovat v JAR jako základní kapitál alespoň 2,5 mil ZAR v předepsané struktuře; aby doložil záměr zaměstnat alespoň 5 občanů (rezidentů) JAR a splňovat další [podmínky](#). Pokud oblast podnikání spadá do některého z prioritních sektorů (např. ICT, textil, auto- a zpracovatelský průmysl, chemický průmysl a biotechnologie, zpracovávání kovů, nerostů a zemědělských produktů, cestovní ruch nebo rozvoj řemesel) lze požádat o snížení nároku na investovaný základní kapitál. Pozn.: V březnu 2014 byl publikován **nový prováděcí předpis (regulations)** k Přistěhovaleckému zákonu, který začal platit od května 2014 a přinesl změny v oblasti pracovních povolení a zpřísněné uplatňování vízového režimu, podrobněji viz kapitola 1.13 a také článek, který najdete na následujícím odkaze:

<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zmeny-v-provadicich-imigracnich-predpisech-v-jihoafricke-republice-52424.html>

Pokud hodlá zaměstnat další cizince, musí **prostřednictvím velvyslanectví JAR v Praze požádat o pracovní povolení**. JAR rozeznává několik typů pracovního povolení s odlišnými náležitostmi a podmínkami (např. obecné pracovní povolení, pracovní povolení [v rámci kvóty](#), pracovní povolení při vyslání v rámci firmy.) Zaměstnavatel zpravidla musí doložit, že na daná pracovní místa byl proveden

pokus o akvizici v JAR (kopie inzerátů nebo zpráva zaměstnavatelské agentury) a že v JAR nejsou vhodní kandidáti. Zaměstnanec musí předložit důkazy o odpovídající kvalifikaci. V případě vyslání v rámci firmy jsou nutné také pracovní popisy konkrétních pozic a platové náležitosti a příslušné povolení má platnost omezenou na 2 roky (dle zákona z r. 2002 viz odkaz v předchozím odstavci). Velké zahraniční korporace v JAR mohou požádat o tzv. korporátní pracovní povolení, na základě kterého jsou pak jednotlivé žádosti o obecné pracovní povolení vyřizovány za zjednodušených podmínek.

Více viz stránky ministerstva vnitra JAR: <http://www.home-affairs.gov.za/index.php/immigration-services/scarce-skills-work-permits>

a další užitečný odkaz: www.permits.co.za

Zaměstnávání místních sil se řídí jihoafrickými zákony, které jsou z důvodu silné pozice odborů velmi striktní vůči zaměstnavatelům, např. ohledně podmínek ukončení pracovního poměru. Často se propuštění úspěšně odvolávají k arbitráži a žádají odškodné apod.

8.3. Podmínky pro zřízení kanceláře, reprezentace, společného podniku

JAR má hybridní právní systém, kombinaci práva psaného, kodifikovaného a práva zvykového. Tento systém umožňuje následující právní formy podnikání:

1. **Společnost (Company)** - pravidla pro založení společnosti a její registraci v JAR, jakož i pro registraci pobočky zahraniční firmy za účelem podnikání v JAR, jsou stanoveny v zákoně „Companies Act“. Původní zákon z r. 1973 byl v r. 2008 nahrazen novým, který vstoupil v platnost 1.5.2011. Zákon rozeznává dvě základní formy společnosti: neziskové (NPC) a zakládané za účelem zisku. Ty druhé se dále dělí na společnosti soukromé (private - Pty Ltd), veřejné (public - Ltd), společnosti s osobním ručením (Personal Liability Companies - Inc) a na státem vlastněné společnosti (SOC Ltd.). Registrace kanceláře zahraniční firmy za účelem podnikání v JAR (registered office of an external company) je povinná v případě, že v JAR vyvíjí aktivity vymezené v sekci 23 zákona, a týká se i neziskových organizací.
2. Uzavřená společnost (Close Corporation - CC) - byla velmi podobná „Company“. Na základě zákona z r. 2008 není již možné tuto právní formu nově registrovat.
3. **Družstvo (Cooperative)**
4. Partnerství (Partnership) - jedná se o obchodní spojení mezi dvěma či více osobami, nebo společnostmi. Neexistuje formální požadavek, který by reguloval utvoření „Partnership“. Může mít alespoň dva, ale ne více než 20 partnerů. Joint-venture je uznán podle jihoafrického práva jako „Partnership“ pro určitý účel nebo transakci. „Partnership“ není zdaněn a tudíž každý partner je zdaňován individuálně. Ačkoliv nejsou dány formality pro vytvoření „Partnership“, je samozřejmě důležité, aby partneři vstoupili do svých práv a závazků na základě dohody, která by určila i jejich podíly v jejich partnerství.
5. Sole trader - samostatný podnikatel.

Při zvažování vhodné formy přítomnosti na trhu a k realizaci podnikatelského záměru v JAR doporučujeme využít právní pomoci místních specializovaných poradenských firem.

Zahraněční firma zvažující vstup na jihoafrický trh má v zásadě na vybranou, zda založí jihoafrickou dceřinnou společnost, nebo zaregistruje svou pobočku, jejíž představitel bude v JAR vystupovat jménem dané zahraniční firmy (external company). Toto rozhodnutí má dopady v daňové oblasti, z hlediska potřebných (pracovních) povolení aj.

Pokud má cizinec zájem o podnikání v JAR jako sole trader, musí získat podnikatelské povolení (business permit - viz předchozí kap. 8.2).

Souborové přílohy:

- Companies Act 2008
<http://download.czechtrade.cz/odsi.asp?id=77540> (872kB)

8.4. Požadavky na propagaci, marketing, reklamu (využití HSP)

Vzhledem k vyspělosti jihoafrického trhu jsou propagace, marketing a reklama jedním ze základních předpokladů úspěchu na trhu. V tomto oboru působí řada specializovaných firem a asociací, které jsou schopny poskytovat servis na vysoké profesionální úrovni.

V oblasti reklamy jsou obvyklé jak inzeráty v celostátních denících, tak i v odborných časopisech, které jsou vydávány jednotlivými profesními svazy. Dále existuje možnost inzerce v rámci větších regionálních obchodních komor (např. JCCI, CCCI - seznam ve druhé polovině stránky [zde](#)) popř. specializovaných portálů (např. www.tradeinvestsa.co.za - Trade Leads)

8.5. Způsoby řešení obchodních sporů

Pokud se česká firma dostane do obchodního sporu s firmou v JAR, je užitečné využít poradenskou asistenci místní právní kanceláře, která je dobře seznámena s lokálními zvyklostmi a právem. V JAR jsou dva druhy právních kanceláří - advokáti (Advocates), kteří mohou zastupovat klienta u každého soudu, a právní zástupci (Attorneys), kteří mohou vystupovat u všech nižších soudů JAR a mohou získat právo předstoupit u vrchních soudů. Advokáti jsou sdruženi v „BAR Associations“, právní zástupci v „Law Society of South Africa“, která koordinuje činnost nezávislých právních společností právních zástupců v každé provincii.

8.6. Režim zadávání veřejných zakázek

Veřejné zakázky v JAR procházejí vývojem s ohledem na snahu o tzv. lokalizaci, jejímž cílem je tvorba pracovních míst a rozvoj kapacit domácího průmyslu, byť při formálním dodržení závazků vůči WTO (JAR však není signatářem Dohody WTO o státních zakázkách - GPA).

Účast na veřejných soutěžích je upravena zákonem „State Tender Board Act“ (1968, ve znění pozdějších novel). Tendry jsou z velké části zveřejňovány prostřednictvím Státní rady pro veřejné soutěže (State Tender Board) ve věstníku State Tender Bulletin, jakož i v některých periodikách. [Věstník](#) je zveřejňován i na internetových stránkách Ministerstva financí. Na této stránce je mimo Bulletinu zveřejněna i příslušná dokumentace pro účast na tendru a seznam výherců jednotlivých tendrů.

V 90 % případů je však časově nemožné tímto způsobem získat kontrakt, protože jsou tendry publikovány s krátkou lhůtou na prezentaci nabídky, což nevytváří dostatečný prostor pro její přípravu. Daleko důležitější je být přítomen na trhu a vhodnými kontakty znát podmínky tendru dávno před jeho vyhlášením. Podstatným faktorem ovlivňujícím účast na výběrových řízeních je i korupce státní správy.

Od 7.12.2011 musí **firmy, ucházející se o veřejné zakázky v JAR, předložit Certifikát B-BBEE** (Broad-Based Black Economic Empowerment). B-BBEE je vládní program, jehož cílem je poskytnout v minulosti znevýhodněným skupinám obyvatel hospodářské příležitosti, které pro ně byly dříve nedostupné. Certifikát vystavují buď akreditované certifikační agentury nebo zaregistrovaní auditori-držitelé povolení Nezávislé regulační rady auditorů (IRBA). Na menší podnikatelské subjekty, jejichž roční tržby nepřevyšují 5 mil. ZAR, se B-BBEE požadavky nevztahují, musí se však prokázat tzv. Certifikátem pro mikro-podniky (Exempted Micro-Enterprise Certificate), který získají od zaregistrovaného auditora nebo účetního.

Obecně jsou v JAR u velkých kontraktů (přes 51 000 EUR) rozhodnutí o vítězi veřejné soutěže přijímána na základě bodového systému, kdy 90 bodů představuje cena a 10 bodů B-BBEE status. U menších kontraktů daný poměr váhy kritérií představuje 80:20.

Vybraných sektorů se týkají [nová pravidla preferenčních veřejných zakázek](#). Na tento předpis navazuje seznam sektorů vytipovaných pro místní zadávání veřejných zakázek, tzv. „**local procurement**“. Seznam může jihoafrickými úřady čas od času měnit podle aktuálních potřeb. Podrobněji viz stránky ministerstva obchodu a průmyslu JAR ([DTI](#)) a také databáze o přístupu na trhy (Market Access Database, MADB) na stránkách EU: [MADB](#). V těchto vybraných a zveřejněných sektorech mohou jihoafrické

úřady vypisovat veřejné zakázky pouze na místní produkci, kdy je podíl vyžadované místní přidané hodnoty stanovován pro každý sektor individuálně a pohybuje se v rozmezí od 35% do 100%.

8.7. Problémy a rizika místního trhu

Tržní systém v JAR má již dlouhodobou historii. Obchodní zvyklosti a etika jsou ustavené a zažité. Za možná rizika lze považovat vývoj inflace (cca 6%), volatilitu měnového kurzu, korupci, úroveň firemního managementu a nedostatek kvalifikované pracovní síly, politické vlivy, značné sociální rozdíly, pracovní právní protesty, zastarávání infrastruktury a monopolní povahu některých odvětví.

8.8. Problematika ochrany duševního vlastnictví

Problematiku ochrany duševního vlastnictví v JAR upravuje celá řada zákonných norem: Patents Act (zák. č. 57/1978 Sb.); Trade Marks Act (zák. č. 194/1993 Sb.) a Design Act (zák. č. 195/1993 Sb.). Výše uvedené zákony upravují zejména registraci patentů, ochranných známek a designu v JAR, a to jak pro občany JAR, tak i pro občany z jiných zemí.

Informace lze v přehledné formě získat také na stránkách [CIPC](#).

Pro ochranu autorských práv byl přijat v roce 1978 Copyright Act (zák. č. 98/1978 Sb.), který upravuje ochranu autorských práv jak pro jihoafrické autory, tak pro zahraniční autory, jejichž díla jsou publikována, resp. prezentována na území JAR.

Ochranu obchodních značek zboží prodávaného na území JAR upravuje Merchandise Marks Act (zák. č. 17/1941 Sb.). Práva umělců jsou chráněna zákonem Performer's Protection Act (zák. č. 11/1967 Sb.).

JAR přistoupila k mezinárodní dohodě, která byla podepsána v průběhu konání Uruguayského kola GATT, tzv. Dohodě TRIPS (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights).

V oblasti patentového práva existuje mezinárodní dohoda známá jako Patent Cooperation Treaty (PCT) podepsaná ve Washingtonu 19. června 1970. Z důvodu své tehdejší mezinárodní izolace JAR k této dohodě přistoupila až roku 1996 (kdy byl v nové ústavě zakotven článek 231 odst. 2, ve kterém JAR přistupuje k dohodě PCT - zák. č. 108/1996 Ústava).

V současné době se v JAR připravuje nový zákon na základě konceptu ochrany "tradičního duševního vlastnictví" (Traditional Knowledge.) Podklady k novelizaci procházejí fází veřejných konzultací (2013) a lze do nich nahlédnout [zde](#).

8.9. Obvyklé platební podmínky, platební morálka

Mezinárodní platební styk se uskutečňuje ve volně směnitelných měnách (lze používat jak USD, tak i EUR). Je možno doporučit, aby u exportu zboží spotřebního charakteru do JAR byl používán akreditiv, potvrzený renomovanou bankou. Na převody deviz rezidenty JAR nerezidentům se vztahuje režim devizové kontroly (Exchange Control), u běžných obchodních transakcích jde však v zásadě o automatický postup.

DŮLEŽITÉ UPOZORNĚNÍ: JAR patří k zemím s relativně vysokou úrovní kriminality a ani internet není bohužel v tomto ohledu výjimkou. Rozsah finančních ztrát způsobených každoročně podvody na internetu v JAR je v místních médiích označován za "národní krizi". Jde o druh organizovaného zločinu, který má i mezinárodní přesah. Internetové podvody mohou mít mnoho různých forem, např. falešné výhry v soutěžích a loteriích a domnělá dědictví. Může se ale jednat i o falešné exportéry komodit nebo jiného zboží. Je proto nutné obezřetné chování, zejména pokud s místním podnikatelským prostředím nemáte zkušenosti a chystáte předpokládaný obchodní kontakt v JAR navázat na dálku prostřednictvím internetu, vč. globálních obchodních serverů (Alibaba apod.), e-mailu apod.

Více informací o internetovém zločinu v Africe: <http://cybercrime.org.za/>

V češtině obecně o typech internetových podvodů více viz server www.hoax.cz

8.10. Významné veletrhy a výstavy v teritoriu

Většina mezinárodních veletrhů v jihoafrickém regionu se koná v JAR, takže níže uvedený seznam je relevantní i pro další země regionu. Seznam není vyčerpávající. **Zdroje dalších informací:** vládní portál www.southafrica.info/news/conferences/calendar-exhibitions.htm

nebo např. Event Eye - Trade Shows, Exhibitions, Conferences & Business Events Worldwide: www.eventseye.com/fairs/c1_trade-shows_south-africa.html

Název	Obor	Město	Datum	Web
Mining Indaba	klíčová každoroční konference a veletrh v oboru těžebního průmyslu	Kapské město	únor	www.miningindaba.com
Retail Africa	maloobchod a platební systémy	Johannesburg – Sandton Convention Centre	březen	http://www.terrapinn.com/exhibition/retail-world-africa/?pk_campaign=Terr-Listing&pk_kwd=Africa
Propac Africa	balení a zpracování potravin, potisk	Johannesburg – Expo Centre Nasrec	březen	www.propakafrica.co.za
Decorex	dekorace a interiérový design	<i>3x ročně v JHB, Durbanu a Kapském městě</i>		www.decorex.co.za
Huntex	lovecké zbraně, outdoor	Johannesburg - výstaviště Gallagher, Midrand	duben	www.huntex.co.za
NAMPO Harvest Day - NAMPO Agricultural Show	zemědělská technika	provincie Free State, Bothaville, NAMPO Park	květen	http://www.grainsa.co.za/pages/nampo/nampo-home

Africa Health	zdravotnictví	Johannesburg - výstaviště Gallagher, Midrand	květen	www.africahealthexhibition.com
Africa Utility Week - AUW	vodohospodářství energetika, čištění odpadních vod, udržitelná energetika, veřejné služby	Kapské město	květen	www.african-utility-week.com http:// www.bing.com/ search? q=african+utility +week&src=IE- SearchBox&Form=IE8SRC - #
SA Industry & Technology Fair	zastřešuje několik výstav pro průmyslově- technologické obory vč. např. vodohospodářství	Johannesburg - výstaviště Gallagher, Midrand	květen	www.exhibitionsafrica.com/ advert.html
Automechanika JHB	automobilový průmysl, aftermarket	Johannesburg – Expo Centre Nasrec	květen	www.automechanikasa.co.za
Africa Transport and Infrastructure	konference a výstava o dopravě a infrastruktuře - železniční, silniční, letecké a námořní	Johannesburg – Sandton Convention Centre	červen, červenec	http:// www.terrapinn.com/2013/ africa-rail/#africa- rail
Africa Big 7	potravinářství + veškeré navazující a související obory	Johannesburg	červen/červenec	http:// www.exhibitionsafrica.com/ ab7.html
Afriwater	vodohospodářství a environmentální technologie, odpadové hospodářství	Johannesburg - Expo Centre Nasrec	září	www.afriwater.co.za

Bauma Africa	stavební stroje a materiály, těžební stroje	Johannesburg – výstaviště Gallagher, Midrand	září	www.bauma-africa.com
TransAfrika	doprava, infrastruktura a investice	Johannesburg - Nasrec Expo	říjen	www.transafricaexpo.co.za
Motor Show JHB	automobilový průmysl	Johannesburg – Expo Centre Nasrec	říjen (1 x za dva roky, 2015)	www.jhbmotorshow.co.za
Chem Expo Africa	chemický průmysl a jeho aplikace pro farmaceutický, kosmetický, textilní aj. sektory; biotech a úprava vody	Johannesburg – Sandton Convention Centre	listopad (pozn.: 2013 - první ročník)	http://www.chempeople.com/events/details_event.php?eventID=309
Interbuild	stavebnictví a příbuzné obory	Johannesburg – Expo Centre Nasrec	srpen (1 x za dva roky, 2016)	www.interbuild.co.za
Electra Mining	těžební průmysl, strojírenské a elektro- subdodávky	Johannesburg – Expo Centre Nasrec	září (1 x za dva roky, 2016)	www.electramining.co.za
Africa Aerospace and Defence (AAD)	obrný a letecký průmysl	ABD Waterkloof, Centurion (Pretoria)	září (1 x za dva roky, 2016)	www.aadexpo.co.za
South African Automotive week - SAAW	aftermarket	Johannesburg - Gallagher	říjen (1x za dva roky, 2016)	http://www.saaw.co.za/

V r. 2014 se české firmy účastní formou společných stánků následujících veletrhů: Mining Indaba (oficiální účast MPO), Africa Health (společný stánek organizovaný CzechTrade), African Utility Week (společný stánek organizovaný CzechTrade), Electra Mining (v rámci programu Specializované veletrhy a výstavy - SVV) a Africa Aerospace and Defence (v rámci projektu ekonomické diplomacie MZV).

9. Investiční klima

9.1. Podmínky vstupu zahraničního kapitálu (omezení, pobídky pro investory)

Investiční politika JAR po skončení apartheidu a vymanění z mezinárodní izolace vycházela z toho, že rozvoj země je do značné míry závislý na přílivu zahraničního kapitálu. V zájmu podpory přílivu investic JAR uzavřela celkem 47 bilaterálních investičních smluv (vč. s ČR - viz kap. 7.1). V roce 1996 byla Ministerstvem obchodu a průmyslu JAR založena společnost na podporu obchodu a investic "Trade and Investment South Africa" (TISA), která je dnes součástí [ministerstva](#), podobně jako agentura pro rozvoj drobného podnikání „Small Enterprise Development Agency" (SEDA). V jednotlivých provinciích působí [regionální investiční a rozvojové agentury](#).

Mezi základní pobídky přílivu nového kapitálu do výroby a expanzi existujících závodů patřily obvykle daňové prázdny, rychlejší odpisy nákladů na stavby a půdu (10 let) a nákladů na stroje a zařízení (3 roky). Dále byly vytvořeny podpůrné programy pro různá odvětví, např. Program na podporu automobilového průmyslu (Motor Industry Development Program - MIDP). Další konkrétní pobídky jsou součástí pravidelně vyhlášených akčních plánů v oblasti průmyslové politiky (Industrial Policy Action Plan - IPAP). Na lákání zahraničních investic se také zaměřují tzv. [zvláštní ekonomické zóny](#) (SEZ), vznikající v současné době na bázi dřívějších průmyslových rozvojových zón (IDZ.)

Vláda JAR nyní přizpůsobuje svou politiku vůči zahraničním investicím zkušenostem z posledních 20 let. Sledovaným cílem je přitom efektivnější využití zahraničních investic pro potřeby rozvoje země. Podrobněji o této problematice pojednává [článek](#), který je dostupný prostřednictvím portálu BusinessInfo.cz. V letech 2012-2013 začala oficiální místa JAR dávat na vědomí prozatím především evropským zemím, že nemají zájem na prodloužení platnosti [bilaterálních investičních smluv](#) tzv. 1. generace, tj. z 90. let. Poté JAR přistoupila k vypovídání většiny těchto dohod, především s evropskými zeměmi, a v r. 2013 byl ministerstvem obchodu a průmyslu JAR (DTI) předložen návrh tzv. Investičního zákona, kterým by se v budoucnu měly řídit jak investice domácích jihoafrických subjektů, tak i zahraničních investorů.

Investoři do JAR by si měli být mj. vědomi implikací, které má pro jejich záměr B-BBEE - více viz kap. 4 a [specializovaný portál](#) ministerstva obchodu a průmyslu JAR.

9.2. Přímé zahraniční investice v teritoriu (odvětvová a teritoriální struktura)

K nejvýznamnějším investorům v JAR patří firmy z Velké Británie, na kterou dle stavu ke konci r. 2010 připadaly přímé zahraniční investice v celkové hodnotě 504 mld. ZAR (BP, Lonrho Plc, Billiton). Dalšími velkými investory jsou firmy z Nizozemska (178 mld. ZAR), Německa (60,8 mld. ZAR; Daimler-Chrysler, BMW, VW), Švýcarska (46 mld. ZAR; Credit Swiss First Boston, Nestlé, Ciba Ceigy, Movenpick Hotels and Resorts), Francie (9,45 mld. ZAR; Lafarge, Total, Alcatel, Michelin, Rhone Poulenc), Itálie (Aeroporti di Roma, Fiat), Dánsko (AP Moller), Malajsie (17 mld. ZAR), Japonska (19 mld. ZAR; Nissan Diesel, Toyota Motors Corp., Bridgestone, Mitsubishi), Číny (37 mld. ZAR), USA (62,7 mld. ZAR; velkou investicí byla koupě retailingového řetězce Massmart americkou Walmart), Kanady (Placer Dome) a Turecka (výrobce bílého zboží Defy).

Příliv přímých zahraničních investic v r. 2011 ve srovnání s r. 2010 podstatně vzrostl a dosáhl 42,1 mld. ZAR podle dat jihoafrické centrální banky (ale [v r. 2010 byl nižší](#) než v předchozím roce a dosáhl pouze 9 mld. ZAR). Z hlediska teritoriální struktury pocházela v r. 2011 největší část z Velké Británie a z Číny. Z hlediska odvětvové struktury směřovaly investice především do těžebního průmyslu, do komunikací a do odvětví finančních služeb.

9.3. České investice v teritoriu

Ekonomickému úseku Zastupitelského úřadu ČR v Pretorii není známo, že by některá česká firma provedla přímou investici většího rozsahu do JAR, a JAR ani v českých statistikách investic do zahraniční nefiguruje.

V ČR jsou přítomni jihoafričtí investoři, kteří zpravidla působí v širším regionu. Jde např. o South African Breweries Ltd. resp. SAB Miller, který od Nomury odkoupil Plzeňské pivovary (Prazdroj, Radegast, Velkopopovický kozel), dále o společnost Mondi Flexibles, která investovala prostřednictvím své rakouské dceřinné společnosti Frantschach do nákupu části papíren ve Štětí, která vyrábí balicí papír (nyní Mondi Flexibles Štětí) a v r. 2012 svou přítomnost v ČR dále rozšířila prostřednictvím nákupu německé firmy s aktivy v ČR. Dalšími jihoafrickými firmami na českém trhu jsou Napsters (Mall.cz) a Bidvest. V r. 2013 jihoafrický investor koupil rakouskou společnost provozující řetězec obchodů s nábytkem Kika.

9.4. Nejperspektivnější odvětví pro investice, privatizační a rozvojové projekty

Ministerstvo obchodu a průmyslu JAR (DTI) definovalo v Akčním plánu průmyslové politiky (IPAP), který je každoročně v dubnu aktualizován, následující odvětví jako perspektivní a prioritní pro rozvoj domácí kapacity:

- Klastř 1 - nové oblasti zájmu
 - zpracování kovů; dopravní technika
 - 'zelený' průmysl a energetické úspory
 - zpracování zemědělských produktů v návaznosti na potravinovou bezpečnost a cenové mantinely
- Klastř 2 - zvýšení a rozšíření existující podpory
 - Automobilový průmysl a autodíly,
 - Plasty, farmaceutický a chemický průmysl;
 - Oděvní, textilní, obuvnický a kožedělný průmysl;
 - Biopaliva;
 - Lesnictví, papírnický průmysl;
 - Posílení vazeb mezi "kulturním průmyslem" a cestovním ruchem,
 - Podnikatelské služby.
- Klastř 3 - sektory s dlouhodobým potenciálem
 - Jaderná energetika a výzkum;
 - Nanotechnologie (Advanced materials)
 - Letecký průmysl.

DTI a jeho součást TISA (Trade and Investment South Africa) pozornosti investorů doporučuje tyto a další sektory na následujících stránkách: http://www.thedti.gov.za/trade_investment/sector_opportunities.jsp

V JAR aktivně působí Evropská investiční banka: http://www.eib.org/attachments/country/eib_factsheet_south_africa_en.pdf

Významné rozvojové projekty v JAR a regionu SADC podporuje také Jihoafrická rozvojová banka DBSA: <http://www.dbsa.org/about/pages/default.aspx>

Pod finančním instrumentem EU pro rozvojovou spolupráci DCI byl připraven program, který má pomocí kombinace grantů s půjčkami vybraných finančních rozvojových institucí umožnit JAR a celému jihoafrickému regionu mobilizovat v příštích letech investice do infrastruktury. Celkový příspěvek EU do

programu IIPSA má za období 2014 až 2020 činit 100 000 000 EUR. Podrobnější informace o programu IIPSA v češtině naleznete např. na portálu Businessinfo [zde](#).

9.5. Rizika investování v teritoriu

K rizikům pro investory v JAR patří korupce nebo "jen" nedostatečná odborná, personální nebo technická kapacita ve veřejných službách, nedostatek kvalifikovaných pracovníků, problém HIV/AIDS a tuberkulózy, politické vlivy a také stále ještě vysoká míra obecné kriminality v zemi. K dalším problémům, které firmy v JAR uvádějí jako překážky zdravého rozvoje ve své oblasti podnikání, patří volatilita směnného kurzu, relativně vysoké náklady na kapitál, monopolní tvorba cen v některých oblastech, růst cen elektřiny a nákladná a zastarávající infrastruktura (zejm. železnice a přístavy).

Pokud jde o právní rámec pro české investice do JAR, je upraven Smlouvou o vzájemné ochraně a podpoře investic mezi ČR a JAR, která vstoupila v platnost k 17. 9. 1999. Přestože JAR oznámila řadě evropských zemí, že s nimi neprodlouží bilaterální investiční smlouvy, české úřady alespoň prozatím nemají žádnou indikaci o podobném záměru JAR i vůči ČR. Samotné právní prostředí v JAR je na vysoké úrovni, je však naprosto nutné se včas seznámit s příslušnými právními předpisy vč. kvalitní právní expertizy, nejlépe od místní právní kanceláře. Samozřejmě je nutností pro českého zájemce o takovou formu spolupráce v průběhu jednání o investičním projektu prověřit svého jihoafrického partnera, co se týče jeho kredibility a platební schopnosti, a to především u menších a nových firem, B-BBEE partnery nevyjímaje.

10. Očekávaný vývoj v teritoriu

10.1. Významné události v následujícím roce a jejich dopady na ekonomickou sféru země

Dne 7. května 2014 se v JAR konaly řádné parlamentní volby, které začaly ovlivňovat politický život v zemi již v průběhu předchozího roku. Zrychlil se také legislativní vývoj a před volbami byla předložena celá řada nových právních norem a novel. Některé z nich byly rychle schváleny a vstoupily v platnost, např. novela imigračních předpisů vč. pracovních povolení, u dalších legislativní proces pokračuje pomaleji v povolebním období.

Ke konci jihoafrického finančního roku, tj. počátkem února při zahájení parlamentní sezóny v JAR tradičně prezident republiky přednáší v Parlamentu zprávu o stavu země a koncem února ministr financí představuje návrh rozpočtu. V tzv. [Budget Speech](#) jsou avizována konkrétní opatření ovlivňující podnikatelské prostředí. V říjnu vystupuje ministr financí s hodnocením plnění rozpočtu, tzv. "mini-budget". V říjnu 2014 byla při této příležitosti vyhlášena vládní [úsporná opatření](#).

Pro ekonomiku JAR jsou v aktuálním střednědobém období charakteristické problémy jako pomalé tempo růstu HDP, přetrvávající nezaměstnanost kolem 1/4 až 40 % (neoficiální odhady) práceschopné populace, inflační tlaky, volatilita resp. citelná deprecie národní měny v období 2013/2014 a nárůst deficitu obchodní bilance při současném deficitu rozpočtu, který v relativním vyjádření sice nedosahuje úrovně mnoha rozvinutých ekonomik, ale je vyšší než ve srovnatelných "emerging countries". V JAR jsou komplikované pracovní právní vztahy, jak ukazuje [nárůst](#) počtu a doby trvání stávek (např. v 1. polovině 2014 mimo "obvyklou stávkovou sezónu" řadu měsíců trvala stávka v platinových dolech s vysokými mzdovými požadavky, ve 2. polovině 2013 se mj. stávkovalo v automobilovém sektoru, v ř. 2014 několik měsíců stávkovala pošta). Časté jsou také protesty v sociální sféře, které mohou mít místní a někdy i násilný charakter (tzv. "service delivery protests"). Hospodářský růst v JAR limituje i nízká míra úspor a investic a nepřítlačné konkurenční prostředí v řadě sektorů ekonomiky.

Začátkem února 2014 centrální banka přistoupila poprvé po několika letech ke zvýšení úrokové míry o 0,5 procentních bodů. V září 2014 "repo" úroková míra představuje 5,75 %. Podrobněji viz zpráva tzv. výboru pro monetární politiku [zde](#).

Za velmi důležité determinanty vývoje ekonomiky JAR v nadcházejícím období jsou považovány také vnější faktory jako vývoj hlavních center světové ekonomiky, cen ropy (jako dovozní položky) a cen komodit (zlato, platina aj. - vývozní položky).

10.2. Trendy, vstup země do mezinárodních uskupení, přijetí nových zákonů, daní apod.

Koncem března 2013 se v Durbanu uskutečnil summit [BRICS](#). JAR při této příležitosti podepsala řadu bilaterálních dohod s ostatními členskými zeměmi, zejm. s Čínou (např. půjčka 5 mld. USD pro Transnet; čínské firmy pak uspěly u tendru na lokomotivy, viz [článek](#)).

V červenci 2014 byla po řadě let úspěšně ukončena jednání mezi EU a JAR a některými dalšími členskými státy uskupení [SADC](#) o Dohodě o hospodářském partnerství (EPA), která zatím ještě nevstoupila v platnost. EPA pro JAR nahradí obchodní ustanovení dosavadní Dohody o obchodu, rozvoji a spolupráci (TDCA), poskytne JAR pro některé vývozní položky lepší přístup na trh EU (v zemědělství) a zavede možnost ochrany zeměpisných označení (např. čaj rooibos). Za klíčový přínos EPA je považováno formální stvrzení partnerství mezi EU a zeměmi regionu.

Kapské Město bylo zvoleno za [World Design Capital 2014](#) a z tohoto titulu bylo hostilem řady mezinárodních aktivit a konferencí zaměřených na městský design.

JAR uspěla v mezinárodní soutěži o umístění tzv. Square Kilometre Array (SKA) teleskopu. Podrobné informace [zde](#) a [zde](#)

Ekonomické resorty vlády JAR revidují a zpřesňují některé své strategické instrumenty, přičemž zřejmě již berou v potaz závěry strategie rozvoje do roku 2030, **tzv. Národního rozvojového plánu (NDP)**,

představeného v závěru roku 2011. V oblasti ekonomické emancipace dříve znevýhodněných obyvatel, tzv. **B-BBEE**, byla začátkem roku 2014 zavedena významná novelizace se 12-ti měsíčním přechodným obdobím (prodlouženým do dubna 2015), který mají firmy na adaptaci na nové požadavky. Navazující sektorové B-BBEE kodexy byly v listopadu 2014 zveřejněny k připomínkám. Dále byl v r. 2014 schválen nový **zákon o restituci půdy** (s dopadem na pozemkovou reformu), zákon o registraci firem (**Licensing of Businesses Bill**) a o nerostném bohatství (tzv. **MPRDA**). Tzv. **Investiční zákon (Promotion and Protection of Investment Bill)**, který má do značné míry nahradit dřívější systém bilaterálních smluv na ochranu a podporu investic, je v pokročilé fázi schvalovacího procesu. V roce 2012 začala platit legislativa ohledně tzv. preferenčních veřejných zakázek v návaznosti na tzv. lokální obsah (**local content**) a vyhlášena první vlna sektorů, ve kterých jsou uplatňovány požadavky na podíl místních dodávek. V dubnu 2014 ministr obchodu a průmyslu představil další zastřešující dokument v oblasti průmyslové politiky (tzv. **Industrial Policy Action Plan - IPAP**) navazující na předchozí období. Realizují se veřejné zakázky na posílení kapacity JAR v oblasti [obnovitelných zdrojů energie](#).

Koncem roku 2013 byl spuštěn kontroverzní systém elektronického výběru mýtného ([e-toll](#)) v provincii Gauteng, mezi Johannesburgem a Pretorií.

V průběhu 2013-2014 se energetika JAR potýká s nedostatkem kapacity, kdy státní energetická společnost ESKOM operuje jen s velmi nepatrnou rezervou. Ve střednědobé perspektivě by mohlo dojít i k výpadkům, zejména pokud by se nepodařilo v termínu zprovoznit nové tepelné elektrárny Kusile a Medupi, která jsou toho času ve výstavbě. Výpadky sice jen zcela výjimečně zasahují domácnosti, průmysloví výrobci jsou však omezováni ve spotřebě elektřiny prostřednictvím dohod s ESKOM.

Výhledově JAR hrozí také nedostatek vody, kdy 98 % vodních zdrojů je již plně využíváno a množství srážek v zemi je ve světovém srovnání podprůměrné. V r. 2012 byla publikována nová strategie ministerstva pro [vodohospodářství](#), reflektovaná v češtině v přehledu vodohospodářského sektoru JAR, který případným zájemcům rádi poskytneme na vyžádání na e-mailu: commerce_pretoria@mzv.cz.

10.3. Nové možnosti pro český export či jinou ekonomickou spolupráci s ČR

1. Dodávky zařízení pro energetiku.
2. Výrobky všeobecného strojírenství - obráběcí, tvářecí, tiskařské stroje, armatury.
3. Dodávky ekologických zařízení - čističky a úpravny vody - je možno vidět jako perspektivní obor, je však nutná zvýšená akviziční činnost.
4. Informační a telekomunikační technologie (ICT) - moderní v JAR velmi rozvinutý obor s možnostmi spolupráce na obou stranách.
5. Spotřební zboží - nejen do JAR, ale prostřednictvím jihoafrických obchodních řetězců i do dalších zemí regionu / Afriky.